

Franc Šěn

Listowanje Jana Skale z Otu Wićazom (1921–1935)

Listowanje Jana Skale (1889–1945), wuznamneho serbskeho žurnalista, awtora prozy („Stary Šymko“) a basnika, ze serbskim kulturnym prócowarjom Otu Wićazom (1874–1952) je dalše nic njewažne žórło k stawiznam serbskeje literatury mjez swětowymaj wójnoma. Z nim nawjazuju na swoje wozjewjenje listowanja Jakuba Lorenca-Zalěškeho z Wićazom.¹

Tu wozjewjene listowanje skići dohlad do literarneho prócowanja, awtodidaktiskeho dalekubłanja, žiwjenskich wobstejnosćow a politiskeho wojowanja Skale. Zdobom je swědstwo nutrneho přecelstwa mjez serbskimaj literatoma. Kaž w žanym druhim Skalowym listowanju zeznajemy w nim powahu wobeju korespondentow – Skalowu impulsiwosć a Wićazowe změrowanje a wujednanje.

Wićazowe dopisy Skali njejsu so zachowali. Stachu drje so z woporom scázanja listowanjow pola Skale přez Gestapo.² Njehladajo na to přeradžeja Skalowe listy indirektnje něšto mało tež wo nim, wo jeho róli při wuwijanju serbskeje literatury a jeho pedagogiskej wušíknoći. Naspomnjenja hódne je, zo „zawjedže“ Skala ze swojej próstwu wo pohódnoćenje swojeje basniskeje přěnički Wićaza k recensowanju beletristiskich džěłow.³

Z listow Jana Skale je dr. Jan Cyž 1962 w antologii Skalowych literarnych džěłow „Mój Sokol“ wozjewił dwaj dopisaj Arnoštej Muce. Na iniciatiwu Jana Brankačka nastaje brošurka z přinoškami Lipšćanskich studentkow pod titlom „Jan Skala 17.6. 1889–22.1. 1945“, kiž wuńdže 1989 jako 74. čisło w rjedže „Pokiwy a literatura za Domowinske džěło“. Kerstin Bachmanec, Jěwa-Marja Čornakec a Andrea Čornakec wužiwachu w svojich přinoškach intensiwnje dopisy na Bohumíra Janatu a Otu Wićaza, zdžěla tež na Arnošta Muku, Michała Nawku, Měrcína Nowaka-Njehorńskeho a Vladimíra Zmeškala.⁴ Na džěl Skaloweje korespondency, kotryž chowa so w Serbskim kulturnym archiwje, zepěra so pólski historikar Leszek Kuberski w swojej 1988 zakitowanej a 2003 w čišću wušej disertaciji „Jan Skala. Zarys biografii politycznej“. A listowanje z danskimi přecelami je wužiwał wnučk Jana Skale, Peter Jan Joachim Kroh w swojej

¹ ŠĚN, Franc: Listowanje Jakuba Lorenca-Zalěškeho z Otu Wićazom (1923–1937), w: Lětopis Instituta za serbski ludospyt, rjad A, Budyšin 32 (1985) 2, s. 150–176.

² Přenje tajke scázanje, při kotrymž so jemu cyła korespondenca zebra, wotmě so w jeho Berlińskim bydenju 13. meje 1933 na iniciatiwu sakskich organow. Přeložene wučahi z dopisow studentow Pawoła Nowotneho, Chrystiana Křižana a Jurja Henčla, duchownych Jana Cyža, Józefa Nowaka a Jana Andrickeho, wučerjow Michała Nawki a Pawoła Pjetaša a bywšej kolegow Měrcína Nowaka-Njehorńskeho a Pawoła Krječmarja jewja so w rozprawje Budyškeje Wendenabteilung na Gestapo w Drježdžanach (Statny filialny archiw Budyšin, wobstatk 50609 W XVI-2). Za to wuhódnoćili su so jenož dopisy, hodžace so ewentuelnje jako dopokaz za wobskóržbu krajnje přerady dla.

³ Wićaz bě do toho jenož 1903 pohódnoćil Jana Wjele-Radyserbowu zběrku přisłowow a 1920 charakterizował aktualny raz nabožneho časopisa „Pomhaj Bóh“.

⁴ W Serbskim kulturnym archiwje (SKA) namakaja so nimo toho dopisy na Arnošta Barta, Adolfa Černeho, Arnošta Holana, Mikławša Krječmarja, Kristiána Paveła Lanštjaka, Jakuba Lorenca-Zalěškeho, Fryca Latka-Nowsańskeho, Pawoła Neda, Bogumiła Šwjuela a Mateja Urbana.

2009 wuštej kompilaciji „Nationalistische Macht und nationale Minderheit. Jan Skala (1889–1945). Ein Sorbe in Deutschland“.⁵

W naličenej literaturje služa wujimki z korespondency jako podkład za wěšte nahłady a podawki; cyłkowne listowanje Skale z jednym z mjenowanych so dotal wozjewiło njeje. Hladajo na to, zo njeprědleži hišće płaćiwa biografija Jana Skale, njech služi tute wozjewjenje zdobom bórzomnemu nachwatanju tutoho deziderata serbskeho stawiznopisa.

Zachowane 37 listow Oće Wićazej wozjewja so w chronologiskim slědže a njeskróšene. Podawamy dopisy awtodidakta Jana Skale w originalnym prawopisu a interpunkciji awtora, wot awtora přešmórnjene słowa pak njejsu so do wotpiska přewzali. Zdžěla falowace diakritiske znamješka resp. interpunkcija drje nimaja so jako prawopisna słabosć hódnoćić, ale jako z chwatkom zwisowace ‚zalutowanje‘. Wozjewjene dopisy chowaja so w Serbskim kulturnym archiwje w Serbskim instituće w Budyšinje pod signaturu ZM XXXVIII/64E.⁶

1.

w Běłej Wodźe, 20.I. 1921

Wjelečesćeny, luby Knježe!

Připódla sćelu Wam swoju zběrku basni⁷ a dowolam sebi, Was prosyć, za „Serbske Nowiny“ wo njej recenziju napisać. Zo so runje na Was wobwrócam, budže aby móhło Wam trošku dźiwne być. Jeli-zo směm wotewrenje z Wami rěčeć, chcu Wam prajić, čohodla so runje na Was wobwrócam. Stanje so to z dwojeje winy: 1.) dokelž smoj so za čas žiwjenja jónu jedyn raz (w běłym konju w Budyšinje a potom na běłowodžanskim dwornišću a we hotelu w Běłej Wodźe⁸) widžaťoj, by Waša kritika cyle bjez wosobinskih počahow sprawnu była; 2.) dokelž wustojnišeje wosoby we Serbach namakať njebych.

Wěm derje, zo ze swojim snadnym dźěłom njebudu wšech zspokojić, wěm tež, zo we nastupanju mysličkow a formy moje dźěło njeje dowukonjanje a być njemóže, dokelž sym samowuk⁹ a jako tajki cyle jenož na to zapokazany, štož jako přinarodženy dař na duchownych kubłach wobsedžu. Jenož lubosć k mojej serbskej narodnosći dawa mi prawo, do zjawnosće ze swojimi basnjemi stupić a nadźija, zo moji bratřja we tutech basničkach tam a sem něšto namakaja, štož jim k wutrobje rěči. – Basnje su we knižcy tak rjadowane, kaž su nastawe. Bohužel je wjele čišćerskich zmyłkow (ortograf. a interpunkciji) stejo wostało bjez mojeje winy. We přenjatnych basnjach chcych wot přědka

⁵ Přir. recensiju Annett Brězanc w: Rozhlad 60 (2010) 6, s.24–26.

⁶ Čisłowanje dopisow njekryje so z čisłowanjom w SKA. Listej 30 připołoženej a pozdžišo wozjewjenej basni njeje so wobkedžbowaťoj. Samsne płaći za njedatowanu dopisnicu z kołkom Pančicy 7.2.[1924] na někoho z redakcije Serbskich Nowin (zahajena z „L. Př.“), kiž bu mylnje dopisam Wićazej přirjadowana.

⁷ Kónc lěta 1920 wuda Skala w swojiskim nakładže „Srijódki. Zběrka basni w narodnej drasće“.

⁸ Wićaz precizuje to w recenziji k zběrce: „Sym Jana Skalu jenož připadnje dwójce we swojim žiwjenju wohladať. Raz sym z nim w Budyšinje w ‚Běłym konju‘ hodžinku posedžať a pytnyť, zo wuběrnje česce rěči, wjele lěpje hač ja. A druhi króc sym jeho na dwornišću w Běłej Wodźe trjechiť, jako chcych sebi tam serbsku čišćernju wobhladać a dóndžech podarmo.“

⁹ Skala wopytowaše 1912 lěto preparandu Katolskeho wučerskeho seminara. Po tym bě keramiški dźětaćer.

to a tame přeměnić; sym pak so skončnje za přenojtny raz rozsudziť, dokelž běchu z wjetšeho džěla we swojim času we „Łužicy“ wočišćane.¹⁰ –

W nadźiji, zo moju próstwu přečelnje dopjelniće
strowju Was z bratrowskim serbskim postrowom

Waš
Jan Skala

2.

w Běłej Wodźe, 5. II. 21

Wjelečesćeny, luby Knježe!

Wutrobny džak za Waš přečelny list! Dokelž mam tele dny něšto zhromadźiznow wotmčć,¹¹ njemožu bohužel džensa tak wotmłowić, kaž to rady chcu, dokelž nimam časa. Na nowy tydžen dóstanjeće potom wobšěrniši list.

Wodajće, prošu, tutu cedulku; čas mi čěka a w narodnej winicy je 12 hodźina – – njecham skomdźić!

Na najwutrobnišo Was strowi Waš

JSkala

3.

w Běłej Wodźe, 7. II. 1921

Wysokowaženy, luby Knježe!

Hišće jónu moj najwutrobniši džak za Waš luby list! Čuju z njeho bratrowsku serbsku lubosć a přečelsku ruku, za kotruž z radosću přimam, hdyž sam sebi druhy njejsym k radže. Wot teho dnja zo naš luby † Franc Kral na bitwišću padny, běch ze swojim basniskim džěłom wosamočeny a tohodla je tež mnoho słabosćow we džěćatkach mojeje Muzy. Dokelž pak jako autodidakt njemožu sam te prawe puće namakać, je mje Waša přečelnosć a poskićena pomoc jara zwjeseliła a witam ju z wobemaj rukomaj.

Štož studowanje cuzych lyrikow nastupa, přizamknu so cyle Wašim nahladam a měnjenjam. Sym wosebje čitať česke a starše němske basniki, z džěla tež ruske a pólske, tych pak jara mało. Modernišich němskich lyrikow skoro docyła njeznaju; jenož tam a sem sym něšto wot Dehmela, Greifa a tež Rilke čitať, ale cyle składnostnje jenož a bjez systematiki, potajkim jenož čitať nič pak studowať. Hdyž mi Wy nětko z přečelnosću ze Swojeje knihownje to a tame poskićujete, sym Wam džakowny, kaž za wšo, štož mi bratrowska ruka podawa. Prošu Was, pósćelće mi te knihi, kiž maće za mnje wužitne. Ja sam sym tež khudy a njemožu sebi nětkole, hdyž su přewšu měru drohe, žadne kupować. Zo Wam je wobhladnivyje chowam mi wěrcě a wrócu Wam je, hdyž-kuli je zaso sam trjebaće. Zo chceće dalše rozwiće mojeho basniskeho džěla wobkhdźbować, pohonuje mje k prócowanju wo dospołnosć a budu sebi dowolić, po času Wam to a tamne při-

¹⁰ Ze 56 basnjow wozjewi so 16 we „Łužicy“ 1910–12, tute zaměstni přědku. Nimo drobných změnow da dwěmaj basnjomaj nowy titl, raz změni slěd štučkow.

¹¹ W februaru 1921 wotmčěwachu so wjacore „ludowe zhromadźizny“ w pruskej Hornjej Łužicy. Přir. „Dopis“, podpisany z J.S., w „Serbskich Nowinach“ (SN) 80 (10.2. 1921) 33.

póstać, w nadźiji, zo Wam Waš drohi čas njehradnu. Sym runje we płódnej basniskej khwili a wocučowace nalěto we holi drje mje hišće bóle wobohaći. Připóscělu Wam ze samsnym listom dvě z mojich nowišich basni, wo kotrejuž chcyl mi, prošu, Waše měnjenje kritiscy napisać.

Štož moju zběrku „Srjodki“ nastupa, dyrby sam wuznać, zo ma wšě brachi přenojtneho džěła, a něštož-kuli bě lěpje móhlo přec wostać. Dokelž pak chcych wšě rozbrojene wěcy zhromadzić, so skončnje rozsudžich, tež te słabše wěcy wočišćeć, hižo toho dla, zo by k spóznaću było rozwiće a trjeba pokrók, a to tak po ideji kaž formje.

Bohužel je Smol. knihičišćernja jara njerodnje džěła a mnoho zmylkow (čišćerskich) je bjez mojej winy stejo wostało; to dyrbi so přichodny raz wotstronić, dokelž někotre zmylki, kaž na přikład wopačna interpunkcija a skepsane słowa kaž mysli a přez to činja skhědźbliwemu čitarjej wostudu. A potom, chcju runje tež k měnje zdžělanemu ludej rěčeć a za tom dyrbi to najlěpše runje dobre dosć być.

Nětko wočakuju njesćěrpliwje Wašu wotmłowu, posyłku knihi a předewšěm Wašu recenziju we Serb. Now. –

Wostańće mi a mojemu snadnemu džětu we přecelnosci a swěrje a pomhaje mi, našu lubu serbsku maćerku, Sławy džowku,¹² tak pyšić, zo by před wšěm swětom tu nahladnosć dobyła, kiž ji słuša.

Z horcym džakom a najwutrobnjšim serbskim „Pomhaj Bóh“

strowi Was
Waš
Jan Skala

4.

w Prazy, 4.IV. 1921

Waženy luby knježe!

Njeje na Wami, so ředkeho dopisowanja dla zamłowjeć ale wjele bóle na mni! Dóstach Waš luby list z 23.3.21 wot mojeje mandželskeje, kiž je hišće w Běłej Wodze, sem do Prahi připóstań kaž tež powjesć, zo sće mi 3 knihi póstał. Wutrobný džak za wšo, knihi mi knj. Šleca¹³ sobupřinjesy. Wobžaruju jara, zo so njemóžachmoj na skhadžowancy „Maćicy“ třechich. Sym wot 16.III. tu we Prazy jako redaktor „Prager Presse“ a běch a sym džensa hišće z mnoho džěłom wuspinany, tak zo mi časa k wobšěrnemu listowanju tu khwili nochce zbywać. Předewšěm wutrobný džak za Wašu kritiku we „Serbsk. Now.“¹⁴ kiž je nimo měry wulki zajim na mojim snadnym džěte wubudžiła, a kiž mje k dalšemu džětu pohonja, wosebje tam, hdžež sće mje pokazał na pěstowanja lyriki. Mam

¹² Wo Jana Kollároweje zběrce „Slávy dcera“ wozjewi časopis „Lužica“ 1895 a 1914 postum přinoškaj Michała Hórnika a Mikławša Andrickeho a 1921 dopomni Wićaz na njeho z basnju „Jan Kollár při Solawje“.

¹³ Herman Šleca bě wot 1918 do 1923 student w Praze.

¹⁴ FIDUS: Basniska kniha Jana Skale, w: SN 80 (8.2.1921) 31, (9.2.1921) 32. Recensija je charakteristiska za Wićaza: Literarno-teoretiske zapołoženje, witanje kóždyje noweje knihi, chwalba za wšo, štož so jemu spodoba, njezamjelči, zo su tež brachi, ale jemu „so njecha po maličkostnym wašnju wustajeć, hdže je basnik snano hrónčkowe stopu wuwostajiť, abo so metrisce přemasať. Mi je wobsah najwažniša wěc, forma twori so sama, kaž so kristal twori, hdžež je znutřkowneje mocy“.

telko nowych wěcow přihotowanych, zo budu móc – dali Bóh strowoty – na kónc lěta nowu zběrku wudać, kotruž pak Wam k přecelnemu přehladej najprjedy předpožoju. –

Běch lubjerady doma we Łužicy wostał; wulkomesčanski hołk a tołk mje rozpršuje a docyła njejsym tomu nihdy so dopřiwučil, kažruniž sym dosć dołho we wulkich městach přebywał. Dokelž pak mějach so ze swojej swojbu posledne $\frac{3}{4}$ lěta jara wo swoju existencu bédzić a dokelž doma městna za mnje njebě, sym sem do Prahi so podał; chcu pak so cyle wěsće zaso domoj wrócić, tak ruče kaž to někak móžno budže. Za čłowjeka, kiž z cyłym swojim džěłom we ródnej zemi korjeni, je exil – swobodnowólny nic mjenje kaž nanučeny – čwila a njeprinarodzenosć.

Chcu tu čas k dalšemu zdžětanju wužić; we wulkej nowinje, kaž je „Prager Presse“ su podměnjenja k tomu dosć přihodne. Snadž možu tola jónu redakciju „Serb. Now.“ přewzać; k tomu chcu pak nanajlěpje so přihotować. Dale je tu móžno mnoho wosobin-skich počahow nawjazać, kiž moža za rozšěrjenje znajomstwa serbskeho luda dosć wuznamne być a tak našemu narodej to městno we swětowej zajimnosći dobyć, kiž jemu słuša.

Změjem-li składnosće do Sakskeje z někajkeje přičiny doječ, dowolu sebi Was wopytać, štož pak Wam hišće w prawym času zdžělu.

Kak je Was „Maćica“ spokojiła? Słyšach wot našich studentow, zo njejsu spokojeni. Žadaja sebi kusk wjacjy revolucionarneho, młodeho ducha a žiwjenja, a ja myslu, zo budže na nami młodymi, so za to postarać – ale cyle raznje – zo to jenož přeća njewostanu. Wo tym pak Wam w najbližšim času napisu wosebje (a to z mašinu, zo bych Was ze swojim njekničomnym rukopisom nječwilował!)

Přeju Wam, zo byšće strowy wostał; napišće mi po móznosći zaso něšto a budžće po bratrowskim wašnju strowjeny

wot Wašeho
Jana Skale

5.

w Prazy, 14. XI. 1921

Luby, wysokočesćeny přećelo!

Dokelž nimale 10 dnjow doma we Łužicy pobych a so ze swojej swójbu sem přesćěchowach, dóstach Wašu lubu dopisničku jara zapozdženu. Prošu Was tysac króc wo wodaće, zo tak dołho ani słowčka Wam njenapisach; běch woprawdže tak zadžěłany, zo to přecy zaso wotstorkowach a ženje praweje muzy k pisanju a listowanju njenamakach. Štož Wašu žadosć nastupa, ju cyle wěsće dopjelnju, klišeja dla pak dyrbju najprjedy z knj. Zmeškalom rěčeć. Napišće mi prošu, do kotreho dnja nanajpozdzišo baseń a klišej¹⁵ trjebaće.

Spokojće so prošu džensa z tutymi krotkimi rynčkami, tak bórzy kaž někak móžno Wam napišu podrobnje.

Wutrobnje Was strowi Waš

podwólny
JSkala

¹⁵ SKALA, Jan: Wysokodostojnemu knjezej fararjej a serbskemu basnikej Urbanej wěnuje basni-ski postrow, w: *Łužica* 37 (1922) 2, s. 33–34, z wobrazom.

6.

w Prazy, 13. XII. 1921

Drohi, luby knježe!

Zaso je so dlejši čas minyl bjez toho zo bych swoje słowo dopjelnił a Wam wobšerniši list napisal a nětko mje Waš luby dopis na zakhomdženje pomina. Město wšeho zamołwjenja chcu Wam džensa slubjenu baseň k počesći far. Urbana dodać. Bohužel pak klišej njemožu poslać. Knjez Zmeškal je tu wěc na so wzał a kaž mi džensa telefonowaše, klišej njebudže do srjedź januarja hotowy. Što nětko? Budžeće dyrbjeć spytać, klišej w Lipsku aby Draždžanach dostać. Sćelu Wam tohodla wobraz, kiž do Prager Presse dóstach, za připad, zo njebyšće drugeho, lěpšeho měli.

Štož „Prager Presse“ nastupa, chcu Wam ju hač na dalše słać, jeli-zo možu Wam z tym kusk wjesela sćinić. Wona je we wukraju jara droha a te snadne krošiki pórta sebi mjez sobu někak wurunamy, sćeh-li z tym ze mnu prezjene. Smjerć njeboh Imiša¹⁶ je mje hroznje nastrožala a zrudžiwa; a netko krótko za nim wumř Waftar, jedyn z tych ev. duchownych, wo kotrymž može so prajic: ein Mann ohne Furcht und Tadel. Je jich runje na tutej stronej a wosebje w narodnym nastupanju tak zrudnje mało. –

Mam nimo svojego zastojnskeho džěla tež poľne rucy ze serbskim koncertom, kiž budže 3. a 5. I. 21 tu w Prazy. Směmy Was tež woćakować. Tuž mi prošu dowolće, zo džensa svoj list skonču. Moja mandželska da so Wam za luby postrow podžakować a je so wulcy na tym zwjeseliła. Sym tu na wsy, 18 km wot Prahi žiwy a žona kaž džowka hižo pěknje česki wuknjetej.

Budžeće lubje strowjeny wot Wašeho bratrscy

poddaneho
JSkale

7.

J. J. SKALA
JournalistPraha II., 14. I. 1922
Telef. 6688,90

Waženy, luby Knježe!

Hakle džensa je mi móžno na Waše lube słowa wotmolwić, dokelž bu mi přez serbski koncert wšě privatne džělo znjemóžnjene. Mějach svojich lubyh Krajanow na starosći a byrnjež so mi tež posledna swobodna khwilka na nimale 10 dnjow zubi, sym tola z radoscu so za nich starał a jim služił, tak daloko kaž bě mi to móžno. Snadna wěc njebě, dokelž smy tu jenož mała črjodka Serbow a wšě starosće jenož našim českim přećelam přewostajic – kiž pak su nam swěru pomahali – so z našim česćezačucom njeznjese. K tomu su naši ludžo mało disciplinowani, njecham pak jim to porokować, dokelž wjeselo nad skončnym zjězdom a rjanej Prahu jich často přemóh a – sćěrpnosć je jedyn z tych počinkow, kiž dyrbimy při džěle za svoj luby narod predewšem měć – tež we wšech druhich naležnosćach, kaž drje to sam najlěpje wěsće. Koncert sam je so wulkotnje poradził, jenak z hudźbnje-kritiskeho, jenak z narodno-kulturneho stejnišća. Wuspěch budže po mojim zdaću tu kaž doma wuznamny a – chcył Bóh – tež trajacy.

¹⁶ Knježerski rada Drježdžanskeje Železniskeje generalneje direkcije, syn Jaroměra Hendricha Imiša, dr. Měrcin Imiš (1869–1921).

Bliše powjesće zhoniće pak ze „Serbs. Now.“ a dowolće mi tohodla, zo nětko k Wašemu dopisej kroču. Zo je so Wam moja baseń spodobała, mje zwjeseli. Moje basniske džěto wjadnje pod napinanjom wšedneho džěta a małohdy začuwam potřebnosć basnjenja a hdyž tajka dobra khwilka přikhadža, sym z wjetša fysicsy tak wódrěny, zo so mi ničo nje poradži. Zo to přecy tak njebudže, čuju z westosću. Tola druhdy sym tak małomyslny we tutym nastupanju a boju so, zo mi basniska žilka wusaknje.

Štož cliché nastupa, njewěm woprawdže, sto mam činić. Knj. Zmeškal mi swojim času praji, zo je Wam we tutej naležnosći pisať a ja běch potajkim toho mjenjenja, zo je wšo w dobrym rjedže. Z Wašich słowow pak widžu, zo tomu tak njeje. Što nětko? Cliché tu zhotowić dać, nima žadyn zmysl, njeby přenjom w prawym času hotowy był a potom: kak postać? Směm Wam tu wupuć pokazać. Dajće cliché w Lipsku aby Draždžanach zhotowić a posćelće mi zličbowanje. Hdyž sće Wy wobraz M. Stangec¹⁷ wobstarať a zapłaćić, njech tutón raz ja po Wašim přikładže sćinju. Sće ze mnu přez jene? Ale nje-trjeba ničto wo tom što wjedžeć! Klickej z Prager Presse wobstarać njeje z techniskich winow móžno. Naša ilustr. přiłoha njećišći so z klišejow ale z kóprowych walcow, na kotrež so wobrazy na foto-chemiskim puću přenjesu (Kupfertiefdruck.) Byli to hinak było, byšće klišej hižo dawno měť.

We nastupanju doposťanja „Prager Presse“ je wěšte přetorhnjenje nastalo, dokelž so posledni čas njemožach wosobinscy wo to starać. Budu jutře z našej administraciju modus wujednać a nadžijam so, zo Wam tak posťužu, kaž sebi to přejeće. Stož zarunanje porta nastupa, myslu zo sebi dorěćimój snano na Jutrownej skhadž. Maćicy Serbskeje, na kotruž chcu wěsće prinć.

Za postrowy a zbožopřeće, kiž mi a mojej swojbe wuprajeće moj najwutrobniši džak, tež wot mandželskeje a džowčićki. Přejemy Wam tohorunja wšo, štož byšće sebi sam prať a štož može Wam swěrna serbska wutroba a myslička přeć.

Budźće lubje strowjeny a napišće borzy zaso něšto Wašemu

Janej Skali

8.

Praha II, 29. žnjenca 1922

Wjelečesćeny luby knježe a přećelo!

Džen wote dnja hotuju so na tutón list, ženje njemožach prawu khwilku namakać, zo by jón skončnje dopisať. Nětko pak sym ty wostajiwši wšeho sydnyť a tuž mi prošu lubje wodajće, zo tak dołhi čas mjelčach. Předewšěm dyrbju so Wam wuznać, zo sym přewšu měru překwapjeny był wot Wašeho napominanja, lěpje prajene: khwalaceho spěwa¹⁸ na moju adresu w S.N. Njemóžu Wam swoje čuće hinak wuprajíc, kaž zo Wam přez hory a doťy podawam swoju serbsku ruku z najwutrobnišim našim postrowom. Njejsym sebi telko česće – to je woprawdže sans phrase¹⁹ prajene – zasťužiť, hdyž je tola přenja moja basniska zběrka dosć snadna a njemóže so – wobhladuju-li druge serbske a swětowe basnistwo – z nimi runać. To jene wšak mje na mojim džěte spokoja: zo sym swoje bas-

¹⁷ Wot Wićaza 1922 wudata edicija „Wutrobine nalěčo Mathildy Stangec a Korle A. Fiedlerja“ z wobrazom basnika a jeho mandželskeje.

¹⁸ WIĆAZ, Ota: Knjezej J. Sk. w P., w: SN 81 (19.8.1922) 191, baseń wo tym, kak je sej zběrku „Srjódki“ sam wjazal. Hlej tež Serbska poezija 4. Ota Wićaz. Budyšin 1976, s.5–8.

¹⁹ Francosce: direktnje.

nje bjez příkřadaw tworít, čisće z hubin swojeho začuća a jenož po formje sym so pak na Čišinskeho zložował, pak rythmej ludowej pěsnje we swojich basnjach hrać dał. Při wjetšinje mam sam začuće, zo bych so z něžnymi, jednorymi hłosami spěwać dali a mištr Bjarnat mi to při naju zetykanju wobkrući. Tež nas ludowy komponista, knj. Wowčer²⁰ w Budyšinje, je jednu (Maćeř) jara rjenje skomponował. Budže Was wěsće zajimować, kak ja swoje basnje tworju. Njewěm, kak je to pola druhich basnikow; ja pak so ze žadnej mysličku předołho njenošu. Přindže-li mi někajka, štož so najhusćišo najabcy stanje, zformuju ju do basnje, při čimž rythmus a zwjetša tež rymy do předka začuwam a słyšu. Z toho pokhadža, zo maľohdy što na hotowej basni přeměnam; so wě wuporjedžam njerunosće ale nimam ani kuska lóšta, cytu baseň přetwarić. Tohodla su wšelake jara njerune a čina začisć njewučesanosće. Myslu pak, štož je tajke bjerje, kajkež su a je na sebje skutkować da, drje začuje cyle wěsće jich primitivnosć, přenojnosć a ja nochcu wumjełske kuski aby delikatesy w modernym zmyslu podawać ale spěwy, kiž we mni klinča a wot kotrychž sebi přeju, zo bych tu te we mni nastatu přenju melodiju z nowa w tom wubudźili, kiž baseň čita.

To chcych tež při swojej přenjeje zběrce z titulom „Sřjódki“ wuprajić. Džensa wšak so mi tutón titul prawje wjacy njelubi. Sřjódki to po prawym njejsu, su to nawopak wšo dobre Bože dary, jenož tam a sem je sřjódka, kotruž sam na to rozbrójič, z winow, kiž prjedy naspomnich. – A to je to, štož mje woprawdže boli. Moja produkcija wumjełska by była wo mnoho bohatša, hdyž by mi něčto k pomocy był. Mnoho započatych wěcow sym na wěčnje stronu storčił, dokelž so w přenjeje koncepciji njechachu poradzić. Druhdy je mi toho žel, druhdy sym zaso spokojeny, dokelž bych njerady porok wospjetowany słyšał, kotryž je dr. P.²¹ w Praze we nastupanju mojeje přenjeje zběrki k jednemu z našich krajanow wuprajił: zo moje basnje njesu zadna wumjełska twórb a zo su hromadu lěpjene. W započatku je mje tole jara bolało, dokelž sebi dr. P. wažu a njemóžach dołho tute hrube słowa přewinyc. Pozdžišo sym pak so změrował a njedziwajo kruteje sebekritiki, na kotruž sym so wot wšeho spočatka swojeho basniskeho džěła zwučil, sym k přeswědčenju přišoł, zo dr. P. njeje do duše mojeho džěła pohladnyč zamohł ale zo je jenož zwonkownu formu wobhladował. Njemóžu a njecham ani přěć, zo tuta njeje wšudže dosć wumjełska aby elegantna. To smě sebi aesthetiski kritik žadać, hačruniž nje-trjebał wo přenim džěle runje z tajkimi słowami sudzić. Wšak so mi wjele druhich přěćelow wuznało – a tež tajkich, kiž mje ani po mjenje njeznaja a njeznachu – zo je jich knižka nic jenož jako zjew serbskeho pismowstwa ale tež přez svoj wobsah zwjeseliła. Předewšěm pak je mje Waše přěćelske napominanje a Waša nadžija na dalše moje basnje pohnuła, přeni wotpohlad, ničo wjacy wozjewić, zasy začisnyč a z nowa započec džělać. Mam wšelake basnje podobneho rasa, kaž su te tři we 2. zwjazku Łužicy 1922²² hotowe a pósćelu je Wam džensa sobu z próstw: přehladajce sebi a napišće mi, – ale cyle bjez pódlanskich motivow – što a kak sudziće. Ja tohodla džensa njecham pisać, što ja sam wo njich myslu a kak je sam wobhladuju. Budže-li doba nutřkowneho přihotowanja a pohotowosće k basniskemu džělu, kaž ju runje nětkole přežiwam, hišće wěsty čas dale trać, budu snano k Hodom aby krótko po nich móc nowu zběrku wudać. To Wam potom

²⁰ Korla Gustaw Wowčer (1963–1945).

²¹ Josef Páta.

²² SKALA, Jan: Tři spěwy, w: Łužica 37 (1922) 2, s.50. Jedna so wo lubosćinske basnje „Hdyž maľaj běchmoj“, „Schil so ke mni“, „Žona ty rjana“. Poslednej dvě přiwa 1923 do zběrki „Škrě“, přenja njenamaka so w žanym pozdžišim wuběrku.

wočakowane wjesele přihotuju ale z dohom Was tež za kmótra k tutej mojej druhej dżowcy přeprošuju. We šerokich wobmjezach chcu ju tak připrawić zo by wona cylk tworila a zo by so njestajnosći a wěstej njerunosći zarjadowanja zadžěła, pod kotrymž přena zběrka ćěrpi. Wšelake basnje tuteje přenjeje bych radšo wuwostajił, by-li wo nowonakład šło. Na to pak njejsu žadne mysle, hdyž z tych 1000 exemplarow wjele wjace hač 200 najskerje njebudže rozpredanych. Tutu 2. zběrku bych pak chcył jenož we 300, na najwjace w 500 exempl. čišćeć, dać, dokelž wjele wjacy so při našich poměrach njehodži za wěsty čas rozpredać. Ja sebi tu wěc nětkole tak předstajam: budu Wam wšo hač dotal hotowe posłać, štož hišće nastanje, Wam tohorunja posćelu a Wy byšće potom lubosćiwje wšo rjadować a za čišć připrawić chcył. Směm Was wo to prosyć? Ja sam njemóžu tute džěto wukonjeć, k najmjensom nic tak, kaž so to džensa žada a bych zaso wšo tak zestajał kaž je wšo nastało, potajkim chronologiscy. Zo to njeje wuspěšnje za knižku, widžu z přenjeje zběrki. Budže-li što trěbne mjenjeć, chcemoj so wo tom dorěčeć; hinak pak Wam přewostaju dospołnje swobodnu ruku. Sće z tym ze mnu přezjene? Napišće mi prošu prawje bórzy, kak wo tom myslíte. –

Knjz rada Muka je mje namolwjał, zo bych sobu wšelake kruchi za klankodźiwadło přeložował. Hačruniž je zrozumju, kak wažna ta naležnosć je, sym dyrbjał knj. Mucy wotpisać, dokelž njemóžu nětkole, hdyž samostatne basnje pišu, so do přeložowarskeho džěła dać. Mam tež swoje powoľanske winowatosće a to dosć napinace, hdyž sym tola bjez dokładneho powšitkowneho zdžěłanja nowe powoľanje sebi wuzwolił, we kotrymž so tak wjele žada a hdžež dyrbju džen wote dnja nimo swojeho džěła (za nowinu direktnje) tež swoju powšitkownu zdžěłanosć wudospołnjeć, džěry a wšelake vacua²³ wupjelnjeć, wo swoju swojbu so starać a přecy na to džiwać, serbskemu mjenu – jeli-žo nic runjewon česć tak tola tež nic na žadyn pad hańbu činić. To je za mnje a za nas wšěch, kiž smy tu w Prahy mała, dosć derje přewidžomna horstka kritiskemu wobhladowanju cyłeho Serbstwa wustajena, njespusćomna winowatosć, a ja ju, njedžiwajo wšěch porokow a pódeńdženjow z minuleho časa, jara wažnje bjeru. Tam a sem chcu tež S. Nowiny z přinoškami podbjerać a tohodla njemóžu dalše džěła, kiž moža mjenje samostatnje tworjaci studenća na so wzać, přijimać. Wuswětluje to, prošu Was, tola składnostnje knj. radže, zo njebychu žadne njedorozumjena nastale, dokelž knj. dr. M. je jara lóhko ranjeny a mje by to bolało, hdyž by wón mój list jako mjenje bolje woly pokazowacy wobhladował.

Chcu nětko skončić. Hišće jonu so Wam džakuju, zo sće tak nimo měry přećelnje z mojej přenjeje džowku wobkhadzował, ju wudebił a ji tak čestne městno přihotował. Pod tajkimi wobstojnosćemi so druheje cyle wěsće styskać njebudže a tuž chcu ju tak bórzy kaž móžno k Wam posłać. – Što hewak hišće dobreho džěłaće? Myslach, zo Was na swojim dowolu we Łužicy trjechju; podarmo. Sym za Was jednu z tych mi pošćenych knižkow a Slezske písne wot Bezruča k knj. Janakej posłał, dokelž sebi myslach, zo tam prjedy aby pozdžišo dońdžeće. Tej druheje dwě Wam tu khwilu njemóžu wrócić. Běch w juliju nuzowany, swoje dotalne bydlenje we Újezdě pola Koloděje wupróznic a wot toho časa mam wšo we wulkich kistach zapakowane, dokelž druhe bydlenje tu njemóžach namakać. Moja žona a džowčička staj tu khwilu w Barlinje a ja tu sam w Prahy. Móžeće mi wěrić, zo je mi druhdy dosć zrudnje, hdyž sym přecy wot swojeje mandželskeje a džowki džěleny. Hdy tu bydlenja namakam, Bóh to wě ...

Wašu lubu wotmołwu wočakuju strowi Was nanajwutrobnišo

Waš
JSkala

²³ Prózdnosće.

9.

We wulkej radosći dowolimoj sebi, Wam wozjewić, zo so nam džensa wječor naš synk Jan Joachim narodži.

Mać a noworodžene staj strowaj.

Z wutrobnym postrowom
Jan Skala.
a mandželska

Praha III., Lužická 13²⁴
28.12.23

10.

Praha III, 8. 1. 1924

Luby knježe!

najwutrobniji džak za Waše zbožopřeće k narodže našeho synka, tež wot mojeje mandželskeje. Mać a synk staj bohudžak strowaj a naša radosć je nimo měry wulka, zo bu namaj tute džěćatko wobradžene. Wšak smy wjacy hać pjeć lět na nje čakali; našej Lótcy budže w měrcu hižo 6 lět a pónđe skoro do šule. – Ja sam wšak sym so po swj. dnjach hroznje zazymnił a wupłód toho bě tajka prawje njekničomna gripa, z kotrejš so džensa hišće wokoho ćaham. Je wšak mi zaso tróšku lěpje ale k wulkemu rozpisowanju hišće khmany njejsym.

K Mukowym sydomdžesaćinam Wam pósćelu prawje bórzy wjetšu baseń a móžeće so na mje spusćeć. Z tych, kiž mam hotowe abó we naćiskach, so žadna k narodninam njehodži, dokelž su to z wjetša wšo basnje socialneho razu a někotre samo z wótrej tendencu; hać je tajke wostaju, njewěm: w tu khwilu njemóžu ničo na njich džětać. Za Muku napišu wosebitu, haćruniž za tajke přiležitostne rymowanje njejsym jara zahorjeny. Tola w nastupanju našeho sławneho a njeprěšćahneneho wótca je to druha wěc a myslu, zo so mi poradži. Do kotreho časa byšće ju najpozdzišo měć dyrbjať? Napišće mi to prošu, tak kónc januarja, myslu, bych ju hotowu a tež wuhładkowanu měť. –

Za rozprawu²⁵ wo mojich „Škrjach“ cheych – ach Božo! što jedyn wšo njecha – so Wam hnydom podžakować, dokelž z wašich słowow spóznach, zo sće mi Wy z mojimi basnjemi skoro hać na dnjo mojeje bytosće pohladnył. Ja njerady wo swojim džěle řeču, tuž prošu jenož: wobkhowajće mi na dale swoju přikhilnosť, mi a wosebje mojim basniskim wupłodam, kiž chcu prawje bórzy z nowym zorneškom zaso do Serbow wusyć.

Na „Předženak“²⁶ čakam džěn wote dnja, podarmo. Nadzijomnje jón knj. moleř Nowak-Njehorňski sobu přinjesy, a so na jeho nowe wuhotowanje – wo kotrymž slyšach –

²⁴ Skala začahny ze swójbu a z Měrcinom Nowakom-Njehorňskim w oktobrje 1923 do předehe, prózdneho Serbskeho seminara. Staraše so sobu wo wuchowanje Hórnikoweje knihownje.

²⁵ WIĆAZ, Ota: Škrě Jana Skale, w: Łužica 38 (1923) 3, s. 81–83.

²⁶ W lěcu 1923 přewza Wićaz na próstwu Muki redakciju wot Maćicy Serbskeje wudawaneje protyki „Předženak“.

z jara wčipnymaj wočomaj přihotuju. Za přichodne lěto Wam snano z tym abó druhim přispěju, budžeće-li to chcyć abó trjebać. Čěske protyki Wam hromadžu a někotre dobre Wam kupju a posćelu.

Dyrbju nětko skončić, njejsym hišće tak prawje na nohach. Napišu Wam bórzy zaso a strowju Was najwutrobnišo

Waš
JSkala

11.

K 70. narodninam
knjeza dra. Arnošta Muki
konrektora na wuslužbje, sobustawa mnoho wědomostnych towarstwow
našeho lubowaneho a wulcy čescěneho wótcina.²⁷

Wón pjeršće ze zworanych serbskich zahonow
kaž z wopornišća pari k mróčelam so ćežko
a narod ćežko dycha w horkim džěle.
Płuh, ryjo po roli, kaž w bólnym stysku zapłakuje
a druhdy zas' kaž w rozh[n]ěwanju zakřiči
a zastona a zašćerči ...

A worar worař za zapřahom mužnje kroči
po ruzlach, kiž kaž zhustnjena krew po nohu
so ćežko łama, ćežko na bok pada ...
Pót kapa z čoła bura do pjeršće
a wopłódnuje z krewju našich prawótcow
naš kraj a našu pódu, našu zemju swjatu.

Za płuhom kroči ze symjenom wobćeženy
muž swědomity, rjadny, pobožny
a z dowěru do swojej ródnej zemje syje
swoj wusył: čiste symjo, Bože dary,
za dołhe časy nasporjene płody džěławosće ...

A hdyž je doworał
a hdyž je dowusył
a brózdzu zawotřił,
wšě symjo z pjeršću słódkej zkrýł:
pak woči k njebjju złoži pobožnje
a ze škowrončkom krótku modlitwu
wo žohnowanje stworićelej wuspěwa.
A potom swoje wšědne džěło swěru džěła dale.

*

²⁷ Baseń přednjese Skala na narodninskej swjatočnosći 10. měrca 1924 w Budyšinje. Wozjewiła so ani w nowinach, ani w swjedźenskim čisle „Łužicy“ njeje.

Tak džěła serbski muž na kóždym polu
 a stara wo khlěb strowy so za cyły narod;
 tak prócuje so starc hač do wysokich lět
 a symja přesypuje, čisći, přisporja,
 zo młódsi naslědnicy bychu dale džěłać móhli
 a rozšěrić a rozmnožić, štož narod trjeba
 zo žiwy wostał by a rostł a kčěť a płody tysacore nješť.

*

Budź postrowjena, hłowa slěborna,
 kiž sydmdžesat lět sy Serbow stare mjeno
 ze sławu wobdała,
 ze sławu, kiž swój korjeń w džěławosći
 a wutrajnosći ma.

Budź postrowjeny, wótco serbskej wědomosće
 a načolniko serbskoh' sebjewědomja,
 kiž zložene na płody Twojej' džěławosće
 so množi, rosće, syći, sylni narod.
 Budź strowy, wjesěły a čity „na mnogaja ljeta“.

JSkala

Praha, 10. II. 14

12.

w Budyšinje, 9. meje 1924

Waženy Knježe rada,

přichadžam džensa z próstwu k Wam; najprjeda pak chcu Was wo lube zamolwjenje
 prosyć, zo hakle džensa Wam pišu, hačruniz sym hizo měsac we Łužicy, t. r. w redakciji
 Serb. Now. Dyrbjach so najprjedy kusk zadžěłać, potom přindžěchu wólby a tuž dyrbjach
 wšo stronu wostajic, štož by hewak na rjad přišlo.

Próstwa moja je scěhowaca: napišće mi tola, čohodla nam do Nowin wjacy njedoda-
 wace dnjownicu²⁸; sym so njemało st[r]óžił, hdyž bu mi prajene, zo žadyn rukopis dostali
 njejsmy. Připódlu podotkny so knj. rada Muka, zo sće snano rozhněwany na tom, zo po-
 rjad we Nowinje přeměnych, potajkim systematiskeho rjada dla dnjownicu nad dnjowne
 powjesće stajich. Myslu, zo so knjez radz myli; cyle wěsće pak njejsym z tym zadnu dis-
 qualifikaciju Wašeho džěła chcył wuprajić, štož džě by tola wjacy hač njerozum było.
 Dokelž pak je dnjownica tola sobu najzajimawši džěl wšědneho porjada Nowiny, je mi
 jara žel, zo ju wjace nimamy. A tuž sebi dowoluju dalšu próstwu přizamknyc: posćelće
 nam dnjownicu tola prawje bórzy zaso; wšak to, štož knj. rada Muka měni, cyle wěsće –

²⁸ Wot 2. januara 1920 měješe Wićaz nimale wšědnje w Serbskich Nowinach kašćik „Dnjow-
 nica“, w kotrymž wopominaše na tutym dnju narodženych abo zemrětych Serbow abo z dnjom
 zwjazany podawk, husto z citatom z jedneje basnje. 5. apryla 1924 njezaměstni so hižo na
 přěnej stronje horjeka nalěwo, ale na druhej pod nadpismom „Ze Serbow“. Wot 2. do 12. meje
 so rubrika w nowinje njejewi, 1925 wuwostawa přez měsacy a 29. septembra 1925 so z pod-
 titlom „Dnjownica“ zaso wožiwi.

po mojim začuču k najmjenšom – njemože być wina, zo ju wjacy njedostanjemy. – Wjeselach so, zo na Jutrownu M. S. přindžeće; bohužel njemóžach so z Wami zetykać.

Powšitkownje so mi tu lubi, wosebje džěto za a we Nowinje, byrnješ tež wšo tak nješto, kaž bych rady chcył. Ale wosobinske moje poměry su załostne: moja swójba je w Barlinje, sym tu dospołnje wopušćeny a tak mi starosće mnoho njelubych wokomikow přihotuja. Njeham skorzić: je to wosud serbskich prócowarjow a ... njejsym samy, kotremuž so tak abó podobnje dže „solamen miseris socios habuisse malorum[“].²⁹

Prošu napišće mi prawje bórzy, byrnjež tež z krótka a budźće lubje strowjeny wot Wašeho podwólneho

JSkale

13.

w Budyšinje, 5. junija 1924

Luby přećelo,

sym we tak zrudnej depresiji, zo woprawdže njewěm ke komu mam so wobwrócić, hdyž njebych wjedzał, zo mam we Was sobučłowjeka, kotremuž směm tež swoju wutrobu, a wšo štož mje boli, wutřasć.

Poměry tu w Budyšinje su hrozne a skoro so wjace we njich njewuznaju. Snano hišće wěsće, z kajkim wjeselom, z kajkej zahorjenosću sym sem šoł, sym so do džěta dał a nětko? Wopusćich swoje zawěsćene městno w Prazy, njeprašach so, kak je moja existenca tu zawěsćena a jeničke, štož sebi zwěsćich pola tych, kiž mje do Budyšinja wabjachu, bě bydlenje. A što so mi sta? Ničo, štož so mi slubješe, njeje so dźeržalo a ja sym khory, podłamany dušownje a tež fysicsy a njewěm kak dołho to hišće wutraj. Knjez Bart a knj. dr. Posedel staj mi bydlenje kruće přilubiłoj a jenož na jich wěste lubjenje sym do Budyšina šoł. Moja žona je nětko w Barlinje, sama ze 6 lětnej džowćicku, kotraž je před něšto njedželemi do šule šła a z małym 5 měsačnym synkom, wopusćena a na čěžke mysle khora. Dokelž bydlenje tu za mnje ći, kotřiž mi to slubjachu, wobstarali njejsu a ja sym čisće wopušćeny, bjez swojby a we stajnej starosći, zo moja mandželska hišće bole skhori. Moja žona – njech je tež Němka – nimo měry na mni wisy a mje z woprawdžitej starosćiwej lubosću wobdawa, so za moje serbske džěto zajimuje, snano wjele bole hač někotražkuli rodžena Serbowka a nětko je zaso, kaž hižo lěta dołho na njewěsty čas wot mnje džělena a ja wot njeje a wot swojich džěći. K tomu přindu wšelake druhe njeluboznosće našich ludźi, wosebje tak mjenowaneje elity. Knjez dr. Posedel kaž tež knj. dr. Muka mi we redakciji Serbskich Nowin wobćežnosće činitaj a dr. M. sebi to hišće na direktnje zranjace wašnje dowoluje. Ja so wodnjo a skoro tež w nocy prócuju, Nowiny na wěsty niveau zběhnyć, zrozumjenja pak pola tych, kiž so wjednikojo naroda mjenuja njenamakam, wjele wjacy a skoro jeničcy pola jednoreho serbskeho luda a pola serbskeho wučerstwa. Mam něšto listow, kiž mi to dopokazuja. Ale přećiwu wliwam, kiž za kulisami džěłaja, sym njemócný a te wšě moje wotpohlady mjelčo a skradžu zabotuja. Zo sym energiscy tu za lěpši porjad we wšěm wustupował a tež na tom wobstał, zo so to přewjedže, štož ja mějach k lěpšemu wěcy za trěbne, mi nětko dr. Muka porokuje, zo chcu komandować a knjezić! Mi pak wo ničo druhe njeńdže, kaž wo wěc a wo systematiske a kusk přemyslene džěto, zo by Nowina rostła a něšto znamjenała. A to so mjenuje

²⁹ Łačonsce: Njezbožownym je tróšt, měć sobučerpjacych.

„knježenje“. Móžno, zo njeje lóhko ze mnu wobkhadźować, zo sym nahty a so njedam lohko wot swojich wotpohladow na rozpuće zawjesć. Ale to je tu trěbne, hewak cyle wěsće naše cyłe džěło wostanje jenoz dilentantism a město doprědka pojedźemy k Rakecam. Tomu so ja njedam a dokelž někotři knježa wěcownje njemóža moje ideje a direktion zpowaleć to nětko ze šikanami spytaja. Na to ja njejsym zwučeny a njemóžu so přećiwo tomu wobarać, dokelž sym stajnje runy puć a jasne słowo a sprawne wašnje lubował, sam so ke kóždemu čłowjekej tak zadžeržał a něšto druhe wot nikoho njewočakował. Wšě tute napjatósce su so nětko tak daloko wiwili, zo sym swoje městno jako redaktor wupowjedźić dyrbjał. Běch před 2 njedželomaj, pod wliwom tutych intrigow a tež pod sčehwkami wolbneho džěła we přednoškach, dospołnje zničeny a chcych na wěsty čas woteńc, wosebje tež tohodla, dokelž běchu listy mojeje žony tak zadwělowanja poľne, zo so wšeho móžneho bojach. A što so sta? Dr. Posedel, direktor banki, mi hrozyše, zo mje na „Gewerbegericht“ pondže wobskoržić, jeli-zo bjez wupowjedźenja wotendu. Potajkim chcedža mje tu na lohke a snadne wašnje zaso wotbyć, dokelž sym jim „unbequem“ a dokelž tež pola našich knjezow wjednikow widžu wěcy, kiž su wjace hač njesprawne a Serbstwu škódné. Zo njeby zjawny škandal nastał, na kotrymž bych jenož naši napřećiwnicy swoje wjeselo měli, hdyž bychmy na wjednistwje so wokocho bili, podach wupowjedźenje a woteńdu tu 15. julija, hdže, njewěm. Běch wot 25. meje – 1. junija w Barlinje pola swojeje swójby; nchtó njemóže to po mni začuwać, štož počerpich, hdyž dyrbjach so zaso ze žonu, džowčićku a synkom rozžonować, na Bóh wě kak doľho. A što budže dale? Mojich por nalutowanych krošikow sym tu přisadźił, dokelž njemóžu ze swojej mzdu dwoju domjacnosć wudžeržować, sym čisće na prošerskim kiju, moje meble steja tu pola speditera na składže a wša naša drasta we kistach tohorunja, tak zo so ani ja ani moja žona a džěci njemóža čiste přewoblekać. A we tajkej situaciji dyrbju tu džěłać, wot ranja hać do nocy, njecham-li přidać, zo Nowina zaso na tón skhodženek přindže, kotryž móhł a dyrbjał přewinjeny być. Wěrcé mi, drohi přećelo, zo je mi styskno, hdyž to po nocach we swojej komorcy sam sydam a „nihdže nimam k tróštej koho hdže“. Što po 15. juliju budže, njewěm; najskerje wotendu do Barlina a dyrbju spytać, telko zasłužić, zo možu so ze swojej swojbu najěsć; časy su zrudne, moje rjane městno w Prahy je wobsadźene a ja sam bjez krošika, kotryž sebi za čas nuzy wróco položich. K tomu mam hišće wokoło 3500 č. krónow doľha a tak drje budu dyrbjec swóje meble předać, zo bych najprjedy doht zapłaćić a něšto swojej swojby přiwobwroćić.

Chcu džensa skončić. Wjeselach so, zo na Swjatki do Budyšina přindžeće; kaž pak mi Waš knj. bratr³⁰ praji (sym-li jemu prawje zrozumił) žadne wuhlady na to njejsu.

Za Wašu dopisničku mějće džak, stanje so tak, kaž sebi to přejeće, hačruniž mje tajka wuzkowutrobnosć – skoro bych prajił: njekničomnosć, boli, kajkaž so dla Wašej basnje³¹, njedosćehnjenej we našej literaturje, měri.

K Wašim 50. narodninam z wutroby moje skromne a ponižne přeća: njech Wam Boža ruka wobradzi to, štož zamóže Wašej duši a wutrobi zbožo a pokoj dawać a njech serafska lubosć was zhrěje a hrěje na mnohe lěta.

Móžeće-li mi lisćik při Wašej wulkej zastojnskej službu zmóžnić: doprědka wutrobný džak; ja wšak skoro k žadnemu čłowjekej, nimo Was – dowěry wjacy nimam.

³⁰ Wałtar Wićaz/Walter Lehmann, prawiznik w Budyšinje (1875–1950).

³¹ Počahuje drje so na „Knjezej J. Sk. w P.“, dokelž Wićaz nimo dweju basnjow w Předženaku 1924 mjez tym žanu wozjewił njebě. Hlej přisp. 18.

Budźće lubje strowjeny, wodajće mi, zo Was ze swojimi wobćežnosćemi wobćežuju, njemějće mi za zło, zo na Waš luby list hišće njewotmłowich; wšak wěsće, zo sym Wam k službam, budžece-li mje hdy trjebać.

Waš
JSkala

14.

w Budyšinje, 13. 6. 1924

Knježe luby a přećelo,

dóstach Wašu lubu a zdobom mje změrowacu wotmłowu na moj posledni list hakle po swjatych dnjach, wutoru dopođnja. Pobych Swjatki pola swojeje maćerje w Pančicach a wróćich so do redakcije wutoru. Do Barlina k swojimaj džěsćomaj a k žonje dojeć njemóžach dla njedostatka časa a pjenjez.

Waš list je mje změrował, ale jenož z džěla. Wy budyške poměry podrobnje njeznajeće – bohudžak bych skoro prajił, dokelž bychu Was snano jara rozhorili a najskerje hišće bóle boleli – tuž Wam tež njemožu wšo tak prajić. Móžno, zo tež něštož-kuli wopak wobhladuju a tuž je lěpje so wo tom mjelču. Ale to jene je wěste a je wina wšeho njeměra a wšeje rozkory: mi je so wšo móžne slubiło, jenož zo bych do Budyšina přišoł, a nětko sym wotstorkowany, hdyž sebi dowolam na dopjelnjenje slubjenjow dopominać. Prjedy hač do Budyšina džěch, njejsym so za ničim druhim prašał, hač za tym, što budže z bydlenjom. A jenak knj. Bart, jenak knj. Posedel staj mi pisałoj a tež prajiłoj, zo tu bydlenje za mnje maja a zo bych tola prawje bórzy do Budyšina přišoł. Mějach hišće wobćežnosće, zo mje Prazy do časa pušćichu, skončnje pak docpich, zo móžach 3.4. w redakciji zastupić. A što so sta? Hdyž so za bydlenjom prašach, dóstach najprjedy wuhibnu wotmłowu a hačruniž sćerpliwje čakach a so srjedz meje (potajkim po 6 njeđzelach!) zaso jonu za tym woprašach, dóstach wot knj. dr. Posedla wotmłowu: ja Wam tola žadne bydlenje wobstarać njebudu, starajće džě so sam. A knj. Bart mi přida, zo za mnje žadneho bydlenja nimaja a ženje měli njejsu, zo su sebi jenož myslili, něhdže něšto namakać. A ja běham po cyłych njeđzelach po wsach a njemóžu ničo namakać. A pjenježnje ja njemóžu dwoju domjacnosć wudžeržować, při najwjetšej zlutniwosći moja žona trjeba přez 150 hr. z dwěmaj džěsćomaj. K tomu su wšě naše drasty, šaty a štož džěsći trjebataj, we kistach a wšo steji nětko hižo přez dwaj měsacaj pola speditara w Budyšinje na składže. Moja Lótka je do šule šła, smy ji dyrbjeli skoro cylu drastu nowu nakupować, moja žona njeje sebi žadnu drastu skoro sobu do Barlina wzała, dokelž so na to spuščachmy, zo budžemy k Jutram zaso we swojej domjacnosći. Ja sym cyły njeměrný jenož dla mojich swójbných, dokelž jich njemóžu do nuzy přińć dać, to njeńdze na žadyn pad. Zo te dokhody tu we B. njezměju, wjedzach a njejsym je tež wočakował a bych-li bydlenje měł, by wšo derje šło, dokelž wěm, zo moja žona hospodarić wě, ja pak ničo wo tom njerozumju a žadneho zmysła za tajke wěcy nimam. Wy mi radziće, zo bych swoju mandželsku na serbsku wjes wzał. Wěrcé mi, zo njebych ničo druge radšo sćinił kaž to, ale hdže bydlenje dostać? Sym so woprawdže z napinanjom prócował, bjez wuspěcha. – Štož knj. radu Muku nastupa, možu bjez falša prajić, zo ja jeho česću; zo pak won k druhim Serbam porokuje, zo je moje pisanje w Nowinach komunistiskeho ducha, to ja njeznjesu dokelž so prócuju w serbskim duchu pisać. Tež wšelake njeluboznosće ze strony knj. rady mje bola, wosebje tež porok, zo chcu ja tu knježić a komandować. Zo dyrbjju něštož-kuli w zajimu porjadneho wukhadženja a wobsaha Nowin přikazać a na přewjedženju tajkich nuznych

wěcow wobstać, njesmě so mi tola jako autokratstwo porokować; ja drje cyle wěsće ničemu druhemu bóle zdaleny njejsym, kaž nadknježowanju, so wě, pak sam je tež njeznjesu. Z knj. Lorencom³² sym srjedu wječor rěčał, hdyž chcychmy Waše narodniny wosławić. Wón bě překwapjeny, přida pak, zo jednanje knjezow njeje sprawne. Sym swoje krošiki wšě přisadził, móžno zo w Barlinje hnydom městno njenamakam, ale ja so druhého džěła tež njeboju a njehańbuju a hdyž by mi dla njezwučenosće tež čělné džěło čězko padło: hdyž dyrbbju ja nastajnje wot swojich džěći a wot swojeje mandžel-skeje džěleny być, potom dyrbbju tež to na so wzać. Wšak sym čas žiwjenja sam na so zapokazany był a hakle po zrudnych nazhonjenjach k přeswědčenju přišoł, zo dyrbbju so wo sebje a swoju swójbu předewšěm starać.

Maće wšak prawje, zo njesměm z Budyšina woteńć, (štož by jenož našim napřećiwnikam k wjeselu a k wšelakim wułożowanjam lube było) je-li mi što na našej serbskej wěcy leži. Wěrnó; ale wěrnó tež, zo so mi dyrbi kusk swobody popřec a zo so njesmě z tak njelubym wašnjom ze mnu jednać. Ja nikomu křiwdy nječinja a stanje-li so to při mojej nahłosći bjez wotpohlada, sym prjedy džensa kaž jutře zwólniwy, wšo zarunać. Mi so jedna wo wěc, a wosobinscy jenož wo telko prawa, kaž ja za swoju inividualnosć [sic!] trjebam. Tuž drje by so, myslu, wěc zaso narunać dała, tež štož knj. radu M. nastupa, kotrehož sym najskerje ranił. Je to njeďzakna wěc, wo kotruž Was prošu, hdyž mi to tak přecelnje rozestajeće. Je wšak hišće mnoho, štož mje boli a mje njeměrneho a stajnje napjateho čini. Ale wo tom njemožu džensa rěčeć, snano so jónu hodžinka namaka, hdžež možu Wam to wšo prajić.

Tuž prošu přinjesće našeje wěcy narodneje dla wšo zaso do dobrego porjadka. Budźće strowy a přijimajće hišće jónu moje najwutrobnije postrowy a přeća k Wašim abrahamowinam

wot Wašeho podwólneho
JSkale

15.

w Budyšinje, 4. 7. 24

Česćeny luby knježe,

na Waš luby dopis z 16. 6. a w nim přecelnje poskićenu dobrou radu, sym spytał, pola knjeza dr. Muki dla formy mojeho lista so zamolwić. Knjeni Mukowa pak mje ani do swojeho bydlenja zastupić njeda, ale wostaji mje na khódbje stejó, bjez toho zo by mi móžno było, słowčka prajić. Dokelž je hewak powšitkownje wašnje, zo smě so kóždy, tež tón najhórši złośtnik dla swojeho čina zamolwjeć, a dokelž je mje knj. dr. Muka ze swojimi rěčemi wuprowokował, mam wěc wotbytu. Sym pak knj. M. z listom zdžělił, zo swoje wótre słowa wobžaruju, wěcy same, kiž naspomnich, nježadaja mojeho zamolwjenja, dokelž je knj. rada přec njemóže.

Knježa předsydojo družstwa su moje wupowjedjenje přijeli, dostach 1. julija scěhówacy list:

³² Jakub Lorenc-Zalěski.

Na Waš dopis wot 26. z. m. dawamy Wam k wjedženju, zo do Wašeho wupowjedženja a žadanja, Waše zastojnstwo pola nas k 15. t. m. zložić, zwolimy.

Z počesćowanjom
Barth, Dr. Posedel, R. W. Lehmann

Potajkim je tež tuta wěc za mnje wotbyta, tak daloko, kaž to moj službny poměr k Smolerjec družstwu nastupa. Wotbyte pak njeje prašenje, kak chce Smolerjec družstwo, resp. knj. Bart a dr. Posedel, mi načinjenu škodu zarunać. W mojich rukach je list knj. dr. Posedla, we kotrymž je cyle jasnje lubjenje wobydlenja wobpřijate, a prašenje wobydlenja bě za mnje rozsudzace, hewak bych ja w Prazy wostał, hdžež njemějach telko njeluboznosćow a šikanow, kaž tu w Budyšinje ze strony serbskich „bratrow“. Nadźijam so, zo spomnjeni knježa resp. předsydstwo družstwa so ze mnu w tutym prašenju po zasadach sprawnosće a prawa wujedna; hewak bych pak nuzowany był, na puću přez sudnistwo swoje interesy skitać, štož wšak, kaž móžeće mi wěrić, by mi jara njelube dla našeho serbskeho džěta było.

Posledne njedzele, kiž tu po Wašej radže a po namolwjenju druhich wostach, su moje čuwy dospołnje rozbili, tak zo dyrbjach lěkarsku pomoc pytać. Lěkar je mi dalše džěto zakazał; njedźiwajo toho pak chcu tu wutrać, doniž so knj. Bart z Prahi njewróci, nadzjomnje w pondzelu.

Potom woteńdu do Barlina k swojej swojbje, kiž pod tutym njekničomnistwom našich „wjednikow“ sobu ćerpi; mi pak je wšě serbske džěta na dołhi čas, jeli-zo nic na wěcnje wograwało. Městna hišće nimam; dokelž pak so njehańbuju, tež z ruku džětać, njebudu cyle wěsće zawutlić.

Džakuju so Wam za wšo dobre, štož sće mi wopokazał

a strowju Was podwolnje
JSkala.

16.

w Barlinje, 6. 8. 1924

Waženy luby knježe!

Na Waš luby dopis ze Stollberka, 13. 7. 24, móžu hakle džensa wotmolwić. Njehach prjedy, dokelž bych jenož to wospjetować dyrbjał, štož Wam hižo pisach a to bych jenož same hórkosće byli, kiž chcu nětko radšo při sebi wobkhować; njemóžach prjedy, dokelž dyrbjach po swojim přesydenju sem do němskeje stolicy so hnydom do džěta podać, zo njebych ze swojeje swójbje do hubjenstwa přišoł. Dyrbjach so hnydom a spěšnje trošku z barlinskimi poměrami zeznać, dokelž wot 1. 8. přewzach korrespondentstwo 2 wulkeju nowin we Winje a připódla tež „Prager Presse“, kotrejež korrespondent je službu zložil a do Londona za „Voss. Ztg.“ wotešoł. Mějach wuhlady, zo móžu sam tež do Voss. Ztg. zastupić, štož wšak w tu khwilu hišće móžno njebě. Zastupjerstwo spomnjenych 3 nowin („Neues Wiener Tagblatt“, „Journal“ a „Prager Presse“) je wšak jenož provisorium, dokelž so barlinska služba tutech nowin z nowa rjaduje; mam pak wuhlady, zo při tom definitivum pola jedneje abó drugeje dobydu. Tukhwilna služba wšak je sucha a wobjezuje so na 4 hodžiny wšědne, a to wot 8–12 h. w nocy; džěto njewopřija skoro ničo samostatneho, dokelž jenož we wobdžětanju suchich rozprawow a powjesćow a telefoniskim podaću do Prahi a Wina wobsteji. Spodźiwne při tom je, zo pak je poměrnje derje płaćena: za 4 hodžiny wšědnje měsačnje 240.– hr. a podlanske wudawki. To su

w tu khwilu moje zwonkowne poměry; stajich je jenož tohodla na spočatk svojeho lista, zo bych Wam pokazal, a kak a što tu w Barlinje džěfam.

Hač so mi tu lubi? To wšak je podlanska wěc, dokelž mam žonu a dvě džěsci, za kotrychž so starać je moja přenja a najwažniša winowatosć. We tutym wulkoměsće drje ženje prawje doma njebudu. Tola hdžež doma sym abó być móhl wo mnje njerodža, tuž drje je lěpje, zo so ženje wjacy njewróću. Wšě te hórke nazhonjenja, kiž we poslednich pjeć mėsacach w Budyšinje mějach, njecham a njemóžu hišće jónu činić. Su wšitcy přećiwo mi, serbscy renegaća runje tak kaž tučasni „wjednicy“; cí přenji, dokelž so mojeje raznosće a energije boja, cí druhzy, dokelž sym jich sławje – kaž woni to začuwaja a mjenja – na puću. Mi wšak ani kuska wo někajku zwonkownu sławu njeńdže a ženje što njeje ale jenož wo wuspěch našeje serbskeje wěcy. Z tuteho džěfa sym nětko wuzamknjeny a to jenož tohodla, dokelž wšitcy z jenajkej hidu bolostne podawki z mojeho žiwjenja přećiwo mi wužiwachu a mje spytaja w serbskej zjawnosći njemóžneho činić. W tutym nastupanju su Knježa na katolskej kaž ewangelskej stronje jenajcy a wosebje wuznamjenowaše so we tutym nastupanju knj. rada Muka, štož je mi najhorše hodžiny w Budyšinje přihotowało. Bych rady – wěrcy mi to, luby knježe – wo tom mjelčať; skončnje je tež lěpje, zo mjelču, dokelž wěcy zhromadneho džěfa z tym, zo wobskoržuju, ničo njepomham, a jenož swarjenje mi ani njelěži, hišće mjenje pak mje móže spokojić. Tuž dosć. Za pozdžiši čas pak sym sebi dokładnje wšo zapisať, tež, z čimž sym traž sam tež to a druhe zawinowať ... tola džensa to žadnu wažnosć nima, hdyž ja sym tu, hdžež sym jenož nuzowany, a cí druzy doma samospawni „knježerjo“ nad serbskim narodom, kiž jich znjesy, dokelž we swojej pokornosći sebi njezwažuje, swoje mjenje wuprajíc. – Tola, nětko chcu woprawdže přestać, hewak so runje to z tutym listom stanje, štož chcych wobeńć a wo čimž myslach, zo je a budže po času zabyte.

Na mojim serbskim zmyslenju a přeswědčenju so ničo změniło njeje, ani so njezměni; wšak mi na džaku, česći, sławje atd. ničo njezaleži a dokelž sym přeswědčenja, zo, hdyž wostanu swěrnj wěcy svojeho naroda, ničo wosebiteho njewukonjam, žadyn wopór njepřinjesu, kiž njeby w našim času runje tež z dobom winowatosć byť. Što je mi do wosobow a jich wosebitosćow: wěc nade wšo!

Za Waše wutrobite słowo pak so pokornje džakuju. Bě to – z jednym abó druhim wuwzaćom – jeničke přećelne „Božemje“, kiž při wotkhdže ze swojeje domizny dóstach. ... A zo Wam móžu wob čas so wuprajíc, Wam lisćik napisać, něšto z Wami hromadže za naš lud džěfać, budže snano na dołhe časy jenički zwjazk, kiž mje hišće, njedžiwajo wšoho, k Serbam wjaza.

Chcych Wam něšto za „Předženaka“ pósłać, nimam pak ničo za cíšć hotowe. Ma-li pak z rukopisom hišće hač do započatka septembra dosahaceho časa, Wam něšto pošlu; hdyž-li nic, potom k létu.

Sće-li hižo na prózdnicach, přēju Wam dobreho wočerstwjenja a wšeho dobreho na pućowanjach; chcych lětsa tež 1 abo 2 njedželi po serbskej holi z Měrcinom Nowakom pućować. Wo tutu radosć sym nětko tež přišoľ.

Na Wašu wotmłowu so dopředka džakuju a strowju Was po serbsku.

Waš
JŠkala.

17.

w Charlottenburku, 26. 6. 25

Česćeny, luby knježe,

trošku dźiwno drje Wam budže, zo ja, po nimale cyłolětnym mjelčenju, Wam džensa zaso pišu. Hačruniž někotre rasy zaběh k listej na Was sćinich, njedonźe tola ženje k dokončenju a přewjedženju wotpohlada. Čohodla? Nima drje džensa přewulkeje wažnosće a tež mało zmysła, na moje nazhonjenja w Budyšinje wrócozhladować. Ale: jedne cyłe lěto je mi njeprawda a njeoyalnosť wšelakich budyšskich knjezow žiwjenje tak zajědosćiwja, zo tehdy wotmyslich, wšě počahi kiž mje k serbskemu dźěłu wjazachu, rozwjazać. To wšak bě mylenje a w nastupanju mojich počahow k Wam a k Wašemu přecelnemu podpjeranju mojeho dźěła a skutkowanja skoro njezaknosť, cyle wěsće pak njejasnosť. Tuž Was džensa prošu, zo byšće mi to dale njezakliwali.

Před někotrymi njeźelemi posłač Wam přez Zwjazk narodnostnych mjenšinow w Němskej přeni zešiwk noweho časopisa „Kulturwille“ a sće najskerje tež druhe číslo, snano z Budyšina dostali. Dokelž mi jako redaktorej wudospołnjenje časopisa na wutrobje leži, prošu Was džensa wo kriticke wuprjenje wo njim a po móžnosći tež wo namjety, pokiwy a nastorki k tutemu wudospołnjenju. Wothłos je dźěło w časopisu wukonane na wšelakich městnach namakało, tež ličba wotebjerari rosće, drje pomačku, ale tola wěsće. Wuznam časopisa budže rosć a to tež we nastupanju hajjenja serbskeje kultury a cyle dźěła, kotřež z nim zwisuje, poradzi-li so, jón zajimaty a mnohostronski sćinić. Při tom ja wosebitu wahu a wažnosť dawam předewšom kulturnym nastawkam, powěsćam a informacijam; politiske móža jenož być grat k docpěću wjele wažnišich kulturnych žadanjow a předewzaćow.

Zo tute dźěło sam njemóžu přewjesć, je mi tež a samo nasebi kóždemu jasne. Samo, bych-li wšě tute wšelake maćizny wobknježił, by časopis tola pomačku jenož jednostronski, a tak njeinteresantny był. Tuž rozhladuju so ja za sobudźěłaćerjami a wobwrocám so w přenim rjedže na Was. Njecham a njemóžu postajeć, wo čim byšće pisali, cyle wěsće pak mi dowoliće prajić, na čo při tutej mojej próstwje na Waše sobudźěło myslach. Bychu to byli wosebje nastawki wo serbskej duchownej a wědomostnej kulturje, wo serbskim ludowym wuměłstwje, wo literaturje a z cyła wo wšem, štož serbsku kulturu tworja a štož je wuraz tuteje swojorazneje kultury. Themata postajić mam za cyle njemóžnu wěc; wšak so Wam samemu najlěpje hodži, je wudźěłać a postajić. Njebysće, luby knježe, mojemu namjetej přistupić a moju próstwu w zajimu našeho zhromadneho serbskeho dźěła a dźiwajo na wažnosť tajkich nastawkow, dopjelnić?

Wo to Was prosy, a – wočakujto Wašu přecelnu wotmłowu –

Was podwolnje strowi
Waš JSkala.

P.S. Wot 1.7. hač do 15.8. budu, z krótkim přetorhnjenjom, w Kukowje pola Pančic, hdžež mam w tu khwilu žonu z dźěsćomaj, dokelž smy přecy hišće bjez domjačnosće, bydlenja. Prošu wo Wašu wotmłowu na sćehowacu adresu: Jan Skala, redaktor, Kuckau, Post Panschwitz, Bezirk Kamenz i/Sa. Skončnje: jara bych so zwjeselił, bych-li so z Wami na skhadźowancy w Khróscicach (9. 10. a 11. 8.) zetkać móhł.

18.

Berlin-Pankow
Talstr. 1a
11.4.1926

Wysokočescény, luby knježe,

sćelu Wam džensa někotre basnje z mojeje, nimale tři lěta přihotowaneje zběrki „Džěći“. Škoda, zo je so mi najwjetši džěl rukopisow při mojim cyganjowanju po wotkłodže z Prahi něhdže zhubił a so najskerje ženje wjacy njenamaka. Posledni džěl mojih drabow sym sebi zandženy tydzen z Budyšina sem do Barlina wotwježł a myslach, zo tam zhubjene džěći namakam. Podarmo, su zhubjene a najskerje je ženje wjacy njewohladam.

„Łužica“ w nowym wobleku: to je zwjeselacy napohlad a nic jenož po zwonkowym ale wosebje tež po znutřkowym wuhotowanju. Přeju Wam k dalšemu nawjedowanju najwjetšeho wuspěcha, kiž wšak pod Wašej lubosću a wobhladniwosću njebudže wuwostać.

Bych rady swoje politiske pjero zaměnił z basniskim ... ale čas žada moje snadne dary nětkole na tamnym polu. Sym nutřkownje spokojeny, zo směm a móžu swojemu narodej słužić, hdžež je to trěbne a we zakhowanej komorcy duše chcu spytać, basniski dar a mocy žiwe zdžeržeć, zo bych je potom zaso wužić mohł, hdyž njebudže trjeba wo žiwjenje a wobstaće naroda wojować. Tuton čas přindže, prawda dobudže a Serbstwo njezańdže ... to je moje krute přeswědčenje. A hdyž je za mnje w tu khwilu płaćace: inter arma silent musae³³, tak cyle wěsće potom njebudže mjenje płaćić, štož Schiller spěwa: „O, schöner Tag, wenn endlich der Soldat ins Leben heimkehrt, in die Menschlichkeit!“³⁴ Budže-li mi někak móžno, Wam dys a dys něšto za „Łužicu“ napišu.

Tuž chcemy hromadže džěłać, džěłać, džěłać.

Wutrobnje Was strowi
Waš JSkala.

19.

Berlin-Pankow
Talstr.1a
21.4.27

Wysokočescény, luby knježe,

hačruniž su – najbóle drje z mojeje winy – wosobinske počahi k Wam trochu přetorhnjene, dowolu sebi, Wam sčěhowacu próstwu předložić.

Při najblišej składnosći chcu wudać wosebite čisło „Kulturwehr“ wo Serbach a hromadžu k tomu zaměrej hižo džensa material. Dokelž wěm, zo nimaće zbytneho časa, so tohodla do časa na Was wobročam z próstwu wo wědomostny nastawk wo serbskej literaturje. Myslu, zo by to za zaměr wotpohladaneho wosebiteho čisła „Kw.“: ewropsku zjawnosć wo stawu našeho pismowstwa poinformować, dosahało, hdyž so nowočasne pismowstwo za předmjet wozmnje (snano wot załoženja M. S. započane, tola to je, so wě, Wam přewostajene).

³³ Łačonske přisłowo Cicera: Mjez brónjemi mjelča muzy.

³⁴ Z dramy „Wallenstein“ Friedricha Schillera.

Njecham Wam podróbnje namjety atd. podawać, dokelž chcu cytu wěc Wam samemu dospołnje přewostajić; zda pak so mi, zo by derje było, někotre – najlěpše – pokazki serbskeje literatury w němskim přełožku Wašemu nastawkej dodać. Wodajće, prošu, zo ja hižo z wěstosću z Wašim nastawkom liču: ale štó druhi mi jón cyle wěsće njemóže a – – njebudže, jeli-zo nic Wy. –

Chcych Wam něštož-kuli džensa hišće napisać, wo swojim džěle atd. zdžělic – ale: wšo to njecha prawje z hłowy do pjera; snano so lěpša khwila k tomu namaka.

Prošu napišće mi prawje bórzy, hač moja próstwa so dopjelnic hodži a kak byšće to sčinić chcył.

Z najrjenšim serbskim postrowom
strowi Waš
podwólny
JSkala

Adresa moja je: Berlin-Pankow, Talstr. 1a (hač do 20. meje 1927, potom budu něšto njeđzel na dowolu, najskerje při morju w Danskej a wrócu so snano wokoho 1. julija zaso do Barlina).

20.

Rjany serbski postrow z přimorja dalmatiskeho Jadrana sće

Sušak
27.6.27

Waš
JSkala

21.

Berlin-Pankow
Talstr. 1a
17.1.28

Wysokočesćeny luby knježe,

puć k Wam je daloki ... a ja Wam sćelu tři džěci mojeje muzy a prošu, zo chcyli je přećelnje přijec a jim městno we „Łužicy“ při składnosći dać.

Njebudu-li runje přejara z druhim zastońskim džětom zastarany, chcu nazymu abó k Bozemu džěsću wudać nowu zběrku swojich basni pod mjenom „Džěci“. Někotre pokazki sće hižo we Łužicy woćisćeli³⁵ a nětko sćěhujetej ďalšej dwě: „Sub specie aeternitatis“ a „Džěci“. – „Nawróć“ njesłuša do tuteje zběrki ale je započatk ďalšeje „Domoj“ (abó podobnje).³⁶

Nadžijam, zo Was tute rynčki stroweho nadeńdu a zo khwilku namakaće mi wotmłowić.

Z najwutrobnjšimi přećami do noweho lěta a rjanym serbskim postrowom

Waš podwólny
JSkala.

³⁵ SKALA, Jan: Móc, kiž z njebjes přima ...; Džěci na wsy; Při łóžku, w: Łužica 41 (1926/27) 2 (meja), s. 9.

³⁶ SKALA, Jan: Sub specie aeternitatis; Džěci; Nawróć, w: Łužica 42 (1927/28) 10 (februar), s. 78.

22.

Berlin-Pankow

Talstr. 1a

31. 1. 28

Wysokočesceny luby Knježe,

zo je Wam moja posyłka so spodobała je mje jara zwjeseliło a zo chceće ju we Łužicy wužić tohorunja.

Štož nětko moje pućowanje po Južnosłowjanskej nastupa, dyrbju Wam bohužel wuznać, zo mi z pućowanskich začišćow njeje wjele w pomjatu zwostało. Z džěla to leži na tom, zo njeběch sam a wobej džěsći mi jara mało měra daštaj ke koncentrowanju, z džěla tež na tom, zo běch jara ze swojimi čuwami wodrěny a trjebach dosć dołho, zo bych so trochu zhrabał.

Da-li Bóh, chcu lětsa z nowa k Jadranskemu morju dojdědź ... nimaće lóšt ze mnu jěchać? Bych so za Was za wšě lěpšiny postarał, kotrež mi lóni južnosłowjanske knježerstwo poskići (darmotna jězba po železnicy atd.) Myslu, zo by to Wašej strowosći jara tyło a něhdže tola sebi wodychnyć dyrbiće. Rozmyslće sebi ... a potom mi napišće!

Nimo wotpohladanej zběrki basni chcu spytać zběrku swojich powjedančkow z wuhlowych polow dodžěłać; snano bych tež přenje powjedančko „Stary Šimko“ dyrbjał trochu předželać. Ale to wšak wšo wotwisuje wo to, kak budže čas dosahać a kajka budže znutřkowna přihotowanosć.

Nětkole wšak nimam runje rjane časy. Kaž na komando němske nowinarstwo na mnje wosobinscy jěcha (Tägliche Rundschau, Frankfurter Zeitung a tež nowiny wukrajnych Němcow.), dokelž so jim moje zastupowanje mjenšinowych, wosebje serbskich prawow njespodoba. Njedawno hakle we wobšernym nastawku „Frankfurter Zeitung“³⁷ sebi dowoli napisać, zo je naša serbska řeč tak khuda a tohodla naša serbska literatura so na moderniše wěcy njezwěri; jenož někotre ludowe spěwy su hišće žiwe, wšo druhe mamy wot Němcow. A što woni wo našej literaturje znaja? Ničo, nimale ničo. Ničo wo Čišinskim, ničo wo Radyserbu, ničo wo Mucy, ničo wo našej revuji „Łužicy“, ničo wo skutkowanju B. Krawca, ničo wo Urbanje a jeho hobrskim skutkom přeloženja Homera ... A k tomu ma so mjelčec? Ně, to dyrbimy puće namakać, zo k najmjenšom tym dobrym a sprawnym Němcam wjedžeć damy, zo njejsmy hišće na prošerskim kiju ze swojej serbskej kulturu, wědomosću a wuměłstwom.

Sym z Wami toho samsneho měnjenja, zo měli tež dobrou a swětostawnu pólsku literaturu do nas přenjesć. Na jara ćežku dikciju a formy Słowackeho wšak sebi njebych zwěrił a njewěm, hač Dobruckemu so poradzi; chcu pak so wjeselić, je-li jeho we „Łužicy“ zetykam.³⁸

Što myslíte wo Žeromskim? Abó wo Reymontu? Jeho „Chłopy“ su tak krasne, zo bych najradšo so sydnył a přeložował cyłe 4 knihi! Abó tež krótkte nowelki M. Konopnickej bychu so šěršim worštam Serbow wěsće lubili. Skončnje tež Tetmayera, Wyspiańskeho, Przybyszewskeho ... basnje a prozu ... ale štó by to wšo dočinił, hdyž naši „studenti“ – z wuwzaćom Měrcina N. su tak mało hibićiwi a skoro žanu słowjansku řeč njenawuknu, ani so ze wšej mocu swojeje duše a młodosće wo serbsćinu njeprócjuja.

³⁷ Přir. reakciju na artiklej pod titlom „Serbski problem“, w: SN (18.2.1928) 42. W njepodpisanim znaprěćiwjenju řeči so jenož wo narodnej statistice.

³⁸ Wicaz prošese 1927 Božidara Dobruckeho wo přeložk z pólsćiny, k čemuž njedóndže.

Jara je so mi spodobało, zo je Nawka prut do ruki wzał a zo naše rečniske wopačnosće šwika,³⁹ što jenož „Serbske Nowiny“ – a byrnjež jenož w inseratach – w tym nastupanju hrěša, to je hórje hač zlě. Snano so nětko polěpša.

Maće-li hdy khwilku budu so nad Wašim listom stajnje zwjeselić.

Tuž Božemje! a budźće rjenje

postrowjeny wot Wašeho
JSkale.

23.

Česćeny luby přećelo,

sćelu Wam tu někotre pěsnje za přichodne čisło „Łužicy“; nastali su zdom zandženu njedzelu.⁴⁰ Prošu wo prawopisne porjedženki, chceće-li je we „Łužicy“ prijeć. Dale prošu, Smolerjec čisćernju napominać, zo bychu tola skončnje so kusk akuratesy při stajenju nawučili a k najmjenšom wo dobru korekturu so starali a tajku tež sami přewjedli. Njeh mi wotklep mojich basni direktnje do Barlina posćelu a chcju korekturu rady sam čitać.

Tak daloko kaž móžu to předwidźeć, budu najskerje Jutry na posedženju M.S. w Budyšinje, a tuž so hižo do přédka wjeselu, zo móžu so po tak dołhim času zaso jónu z Wami zetykać.

Džěła mam dosć a tak sym cyłkownje spokojom hač na tu staru khorosć, zo so mi w Barlinje njelubi a ženje lubić njebudze. Što činić ...?

Z rjanym serbskim postrowom, z dohom so tež w mjenje mojeje žony za Waše přećelske postrowy podžakuju, strowi Waš

podwólny
JSkala.

B.-Pankow, Talstr. 1a
19.3.28

24.

W Barlinje 4. 1. 1929

Jara česćeny luby knježe,

juž dawno chcych Wam pisać ... nětko sym so njedziwajo všeho džěła k tomu wottorhnył, wosebje tež tohodla, zo njebyšće trjebał předołho na wotmłowu čakać, štož je za toho, kiž čaka kaž tež za toho kiž čakać da naposledku wostudła wěc. Za Waše jara lube a přećelne zbožopřeća k nowemu lětu mi a mojim swójbny wutrobny džak; tež ja Wam wšo to najlěpše na spočatku noweho lěta přeju, wosebje pak, zo by Wam strowosć we tajkej měrje spožčena była, kajkuž ju trjebaće nic jenož k wukonjenju zastońskeho ale hišće bóle narodneho džěła. Słyšach we zandženym léće někotre razy, zo sće na bolostnej a strašnej khorosći šije čerpić; tuž so nadžijam so sće to nětko na wšě casy přetrať.

³⁹ Michał Nawka wozjewješe w „Serbskich Nowinach“ wot 21. januara 1928 swoje rečnokulturne rozpominanja „Zmysł našich słowow“.

⁴⁰ SKALA, Jan; Marka; Na marach; Přenje wišnje, w: Łužica 43 (1928) 1 (apryl), s. 7, 8, 11.

Štož Waše přeča nastupa, dyrbju však Wam bohužel zdželić, zo ničo za čišć zrafe nimam; wšo, štož w mojim pisaku lěži, su pospyty a započatki a mi so zda, zo docyła mało z toho je – po formje kaž po wobsahu – tajke, zo bych jo do „Łužicy“ abó docyła na zjawnosć dać móhł. Chcu pak te wěcy přehladać a snano so mi w dobrej khwili radži něšto dokončić, štož bych Wam potom snano za februar posłał.

Při tutej składnosći bych Was ja rady na něšto skědźbneho sćinił, štož so mi zda wotstronjenja hódne. Je to publikowanje „basni“ knj. Krječmara⁴¹, kotrež so tola – štož Wy sam cyle wěsće tež začuwaće – jenož z najmjeńšeho džěla do „Łužicy“ hodža. To njeznamjena Kr. wotstorkować ale derje by za jeho wuwice – jeli-zo tajke za móžne maće – było, jeho k wjacy sebjekritiki napominać. To však nchtó druhi njemóže hać Wy, dokelž maće dosahaceje autority ale předewšěm tež wobšěrnej literarneje kritičnosće, zo byšće to z wuspěchom žadać abo namjetować móhł. By to štó z nas „literatow“ spytać chcył, mohło so to jako „basniska žarliwosć“ wukładować. Ja tajkeje njeznaju ale z wuspěchom njebych ja to knj. Kr. namjetować móhł, z wosobinskich a tež wěcownych přičinow. Myslu, zo mi prawje zrozumiće; wězo, zo je za redaktora serbskeho časopisa z wjetša jara ćežko, (hižo njedostatka dosahaceho materiala dla) tež slabe abó slabše wěcy wotpokazać. Runje tohodla ja wobžaruju, zo telko k literarnemu džětu kmanych pjerow pak je do druheje kategorije pisomstwa zapřahnjene, pak lěhnoty pase.

A štož mi sub 2) naspomniće, je skoro hišće mjenje zwjeselace a hdyž so na to dopomnju, štož n. př. katolski farar Dórnik w Zdžěri w tutym nastupanju sebi dowoluje, je mje hańba za tajkich duchownych z našeje strony. Prašam so: Maćica ma wjace hać 1000 sobustawow: Kak wjele je čitari „Łužicy“ a kak wjele ju porjadnje płaći? Našim intelektualnym je za serbsku wěc kóždého krošika žel ale za wšelake němske hłuposće abo tola njetřebnosće: Revue, Modeblätter, Romanzeitungen atd. to maja wotewrjenu móšnu. Móže to hinak być, hdyž n. př. sobustaw předsydstwa M. S. so k cuzemu wuměłcej pjeća wupraji: za 50 lět móžeće sebi to wšo ze serbskeho muzeja sobu wzac, potom žanych Serbow wjace njebudže. Ja tu přidam: Bóh dał, zo nadžijomnje ani jedneho wjacy tajkeho kaž je tu tuton knj. z sobustaw předsydstwa M. S.!

Ale što da ... ja so tu před Wami hněwam, a Wy chceće tola něšto pozitivneho. Potajkim: nazběram tu w Barlinje něšto adresow a posćelu je Wam tak rychle, kaž budže so hodзец. Nětko bych hišće rady něšto dla „Předženaka“ lońšeho kaž lětušeho naspomnił. Dla lońšeho mam ja n. př. wótru polemiku z jenej němskej nowinu, kotraž je sebi wěste džěle z „Předženaka“ přeložić dała a nětko „Předženaka“ za swědka woła, zo Serbja so čuja jako Němcy a na dobro a njedobro z duchowny[mi] zwjazkami k Němskej přiwjazani⁴² – a zo je to jenož hromadka z cuzych interesow pohonjenych agitatorow, kotřiž chcedža Serbow jako narodnu mjeńšinu wobhladowanu měć. Ja Wam te wurězki posćelu, zo byšće widžał, kak dyrbimy we wšem wjacy zhromadneho skutkowanja pytać, wosebje w politiskich deklaracijach atd.

Tuž ničo za zło, luby přećelo, zo so wo někotrych wěcach změnich, kotrež drje njejsu najwážniše ale tola tež nic čisće podlańske.

Z rjanym serbskim postrowom strowi Was

podwólne Waš
Jan Skala.

⁴¹ Pawoł Krječmar je z 18 tekstami w lětniku 1927/28 najhusćišo zastupjeny basnik.

⁴² Wuprarenje w zawodnym nastawku „K nam witaj nowe lěto“, w: Předženak 1928, s. 39.

25.

Z najrjeńšim serbskim postrowom strowi Was z jadranskeho słowjanskeho přimorja
Waš podwólnoy

JSkala

Split, 25.4.29

26.

Berlin-Pankow
Talstr. 1a
28.6.29

Česćeny luby knježe,

sćelu Wam za přichodne cišto „Łužicy“ někotre basnje⁴³, wo kotrychž myslu, zo su khmane. Njemějće mi prošu za zło, zo powšitkownje a Wam wosebje tak mało pišu. Běch 7 njedžel na pućowanju w Južnosłowjanskej – w tym času dźeržach 14 přednoškow wo Serbach a wo mjenšinowym problemu – a hdyž so do Barlina wróćich, namakach tu tak njekrasnje wjele redaktorskeho a druheho dźěła, zo móžu je jenož z najwjetším napi-
nanjom dodźěłać.

Štož Wam džensa sćelu, je w poslednich tydženjach nastalo – móže być, zo njeje wšo jenak dobre abó khmane a tuž Was prošu: štož by před krutej kritiku njewobstało, mi prošu wróćće, při čimž ja, so wě, jara na Waše kritiske přispomnjenja a pokiwy liču.

Mam hišće něštož-kuli přihotowaneho, snano Wam to raz wšo posćelu, zo by k Ho-
dam była nowa zběrka hotowa ... Ale: hač k tomu dońdže, njewěm, dokelž nimam tu w Barlinje praweho měra k pěsnjerskemu dźělu a wšo štož tu po nocach naškrabam abo zapisuju njeje wozjewjenja hódne.

Nadžijam so, zo sće při dobrej strowoći a strowju Was rjenje a lubje po serbsku, zdo-
bom wočakuju krótku – lěpje wšak dlěšu – wotmłowu.

Waš
JSkala.

27.

Berlin N. 58
Ahlbeckerstr. 22
3. 1. 1931

Luby přećelo,

předewšěm a najprjedy: najwutrobnije přeća do noweho lěta wote mnje, mojeje žony a mojich dźěći, kiž my – runje kaž Wy – zdaleni swojeje domizny na wšěch spominamy a wšěm to najlěpše přejemy, kotřiž serbske mjeno noša.

Přejemy Wam strowotu čělnu a duchownu a dušinu čerstwosć, zo by Wam móžno było, tež we přichodnem léće swoje wuznamne narodne dźěło tak wukonjeć, kaž sebi to wěsće sam přejeće, kaž pak to tež serbski narod k swojemu dalšemu kulturnemu rozwiću trjeba.

⁴³ SKALA, Jan: Nóc haša – – – džeń hinje ...; Podarmo; Tu bě spočatk mojoh' swěta ...; Štó sej kosu klepa; Na Bledu, w: Łužica 44 (1929) 6, s. 41.

Před krótkim dóstach poslednej dvě čisla „Łužicy“ a chcu z wjeselom wuprajić, zo sym woprawdžitu radosć na nimaj měł, wosebje pak na tom, zo sće P.G. Wirtha k sebi a k „Łužicy“ sputał a zo je so wón – cyle wěsće pod Wašim wliwom – hnydom na wu- znamne – byrnjež snano w tutym jednotliwem padže jenož pospytne – džěto zwažił.⁴⁴

Ja originaly Hood-a njeznaju a njebych je tež w jendželšćinje čitać mohł; dikcija Wirthoweho přeložka je po mojim začuću čistoserbska a tak so njezačuwa jako přeložk, ale skoro jako znowazbasnje[n]je abo přebasnjenje (Nachdichtung). Tutu kwalifikaciju přecela Wirtha, kotryž mje z časami wopytuje, docyła njeznajach! Ale: znajemy so my mjez sobu docyła tak, kaž by to dobrje – a tež rjenje a nic mjenje: wužitne za zhromadne džěto – było? Bohužel nic (tak so mi zda) a tola by to třebne było, zdžěla cyle čłowjeskich počahow dla ale tež dla našich zhromadnych prócowanjow a wotpohladow. Mamy však „Koło serbs. spisowacelow“ ale: čohodla so ženje nježeńdzemy, čohodla kusk serbskeje wosobinskeje kultury listowanja njepěstujemy. Je však wěrnó: mamy nimale wšitcy nakopjene zastojnske a powołanske winowatosće a naš čas njepopřeje nikomu toho praweho měra k rozmyslowanju. Čuju to wosebje tež na sebi, hdyž sym sam tež njewólnik a robočan tuteho časa a jeho skoku. To je jena sobu z tych winow, zo sće so přecy zaso podarmo wo někajki literarny přinošk wote mnje starať a kak njelubo je mi to prez cyłe lěto było, budžeće mi wěsće wěrić, hdyž Wam praju, zo mam wšelake swoje wěcy započane a zo so nimale přez cyłe lěto zabjeram z wotpohladom, Reymontowe „Chłopy“ přeložić, t.r. w tu khwilu jenož jeden džěl: pak „Zymu“ abo „Nalěćo“. Ale tute lěto mějach tak wjele druhich předewzacow politiskeho abó propagandistiskeho raza, zo k žanemu literarnemu džělu njedońdzech. Tute džěto pak so mi zdaše nuzne, wosebje dla našich pruskich bratrow, kotrychž počoženje a cyła situacija je katastrofalna. Ze wšelakich pokazmow a zjawow směm drje z počnem prawom a woprawnjenjom sudzić, zo tute džěto njeje bjezwuspešne bylo. Z najmjenska je so poradziło, zajim wo naš problem małego naroda rozšěrokosćić a na wšelakich městnach wožiwić. A wosebje je so mi to radziło na mjezynarodnem polu a – štož je wažny scěhwk toho – mjez Němcami samemi, kotrež džensa sebi wjacj njezwěrja wudawać, zo Serbja docyła žana narodna mjenšina abó swojorazna narodna bytosć njejsu abo zo tola wšě prawa maja, wjele khmanše a lepše hač kajkažkuli němska mjenšina. W najbližšim času budže prawje problem Łužiskich Serbow měritko za to, hač su němscy politikarjo woprawnjeni jako advokatojo mjenšinoweho prawa před cyłym swětom wustupować a hač je Němska docyła prawa narodnostnych mjenšinow sama pola sebjě tak zarjadowała, kaž to přecy wudawa a kaž to za němske mjenšiny we wukrajach žada. Prez mnohe listy, rozmłowy, nastawki a ertne informacije, je so mi radziło politiscy wažny zajim za nas zbudzić, při čimž sym pak stajnje swoju staćańsku lojalnosć wobkhowať a so wšelakeje propagandy, kotraž mohła mje a cyłe tute politiske džěto podhladne scinić, zdalowať. To dopokazuja wšelake moje nastawki a rozpisowanja w pólskich, českich, južnosłowjanskich, francowskich, danskich a někotrych němskich (pacifistiskich) nowinach a časopisach a cyła syła polemikow we němskich nowinach (n. pr. Frankf. Zeitung, Deutsche Rundschau in Polen atd.) přeciwo mi wosobinscy, při čimž pak ja stajnje na wěc samu, to je: nas narodnostny problem, wotměrjene. Jenož naši pólscy a předewšem čěscy přecelajo přecy zaso politiscy njerozomnje postupuja a tak nam – so wě nimowólnje – škodža. Nječam so tu podrobnje rozpisować, kak so to stawa. Ale hdyž n. př. na wulkich serbskich manifestacijach Čěša zjawnje

⁴⁴ HOOD, Thomas: Pěseň wo košli; Móst zdychnjenja; Smjertne tožo. Přef. P[awo]. G. Wirth, w: Łužica 45 (1930) 11, s. 81–82.

wustupuja a – někotři mjenje, někotři bóle – swój zajem na našim rozwiću wupraja – a to wosrjedź němskeho stata tak wustupuja – potom so Němcam witana přiležnosć dawa, so na nas jako irredentistow abó njepřećelow němskeho stata přisłodźeć. Nimo toho nam tajke narěče ničo njepomhaja – tež moralna podpjera njeje jara wulka we tajkim wustupowanju – ale wjele bole by nam pomhało, chcyli so wosebje naši čěscy přećeljo, kotřiž bjez dwěla naše najlěpše rozwiće chcedža, tola kusk wobmjzować a předewšem na našich swjedženjach trošku rezervy wobkhować. Němcy su po tak strašnych politiskich a narodnych porážkach jara čućiwi – štož dyrbimy tola zrozumić spytać – a je cyle njepłodne, zo tutu čućiwość wukrajnicy rozhorja z tym, zo na wěcy a do naležnosćow sahaja, kotřež móžemy my Serbja z našimi politiskimi faktori němskeho stata jenož sami rozwjazać. Pomahać moža nam naši słowjanscy – a zaso wosebje čěscy bratrja – z tym, zo so wšudžom wo znajomnosć a wobhonitosć we nastupanju serbskeho problema staraja a zo we swojich samsnych politiskich wobwodach na wobkědzbowanje němskeje politiky přećiwo Serbam skutkują. Jako kulturne prašenje je naše serbske prašenje naležnosć cyłe[ho] Słowjanstwa a skončnje tež cyłego europskeho kulturneho čłowječenstwa, we tutym nastupanju potajkim – ale jenož we tutym – mjezynarodne prašenje. Ale jako prawna a politiska naležnosć, jako „question de minorité nationale“⁴⁵ je naše serbske prašenje jenož znutřkowna naležnosć němskeho stata resp. jeho knježerstwow a nas samych. My, a jenož my mamy politiscy móžnosć, sami wo tute prawa z Němcami wojować, jich kritisować, jim poroki činić a z najwótrišimi srědkami přećiwo jich wotpohladam abo tež zanjechanjam wustupować. To pak bohužel naši słowjanscy přećeljo nochcedža zrozumić a tohodla je politiske džěło, kaž je ja zaprijam, dosć ćežke a husto dosć mało spokojace. Ale třebne wone wěsće je, kaž je dže politika z cyła třebna jako wutwar čłowjeskeho procowanja wo postup a wuwicie.

Pri tom přindu hišće k jonej drugej wěcy a to cyle z našeho samsneho serbskeho domu. Wše naše serbske organizacije a institucije su pasivne; Maćica so razneho wustupowanja boji, Serbska ludowa rada nima mocy dosć a snano tež nic praweho zrozumjenja swojich nadawkow, nima tež dosć třebnych organisatoriskich mocow a financnych srědkow, hospodarske wustawy, banka a druhe, bjez wuznama za serbski lud; Serbske Nowiny džěn a bóle wostudle a suchoparne, z wuwzacóm nastawkow, kotřež so zwonka redakcije narodža; Domowina so wobmjzjuje na džěło přewažnje we sakskej hornjej Łužicy a pruscy bratrja – hišće nic tak zlě we Błótach kaž we wojerowskim, rozborškim a slepjanskim wobwodze – mrěja, mrěja a hinu. Město, zo nam naši čěscy bratrja hromady knihow daruja,⁴⁶ měli so raz z druhimi Słowjanami k tomu rozsudzić, zo so powšitkowny generalny serbski sekretariat załoži, měli pjenjezy nahromadzić k spěchowanjmu młodych studentow wučerstwa a theologije – dokelž njezmějemy tutych, narod njebudže wjac, čitać nawuknyć, a wšě rjane knihi budža mole a proch zežrać. Tež we tutem nastupanju sym we zandženem cyłem lěće spytował zajim wšudže wubudzeć, zdžěla z wuspěchom, z džěla wšak tež bohužel bjez toho. Nječam a njemóžu pak so dalšeho prócowanja, wosebje wo sekretariat za prusku Łužicu, wzdać. Cyle wěsće tajki sekretariat ničo njewoznamjenja, je-li to jenož někajki byrokratiski aparat; tajkeho ja ani widžeć nochcu, wjele mjenje jon do Serbow zanjesej měć. Ale serbski narodny

⁴⁵ Francosce: prašenje narodnje mjeńšiny.

⁴⁶ Měnjenej drje stej rjadaj „Dom a swět“ a „Słowjanske rozhlady“, kotrež Zmeškal za Koło serbskich spisowacelow wudawaše.

sekretariat dyrbi byc motor a pućepokazowar, a wosebje dyrbi ludej słužić tam, hdžež lud pomocy, słužby a podpjery trjeba, a to je w pruskej wosebje we socialnem a narodnem nastupanju trěbne.

Poradzi-li so mi, trěbne zrozumjenje – tež pola našich knjezow „knježich“ w Budyšinje – namakać a sebi materielne srědky k tomu zwěsćić, potom so snano we běhu tutoho lěta do Łužicy (pruskeje) přesydlu a so do tute[ho] džežta dam. Chcu so nadžejeć, zo mi njebudža njeplódnje z pessimistiskimi nahladami abó njewěcownemi mudrowanjemi z Budyšina do toho řečec chcyć, štož bych wot wšeho spočatka raznje wotpokazał, samo tež potom, hdyž by so zaso prajiło – kaž tehdy, hdyž běch we redakciji Serbskich Nowin 1924 – zo chcu ja knježić. Haj, to ja chcu, ale z plódnem džežtom a sebjedisciplinowanem słuženjom swojemu narodej.

Tak, luby a stajnje mi přikhileny drohi přecelo, sym so k nowemu lěto rozpisał, drje kusk sěroko a daloko a bjez jara wulkeho zradowanja swojich mysli, runje tak kaž mi při pisanju zalětnychu. Wěm, zo budžeće mi zrozumić a zo to a druhe sebi sam wudospólniće. Snano budu w tutem lěće zaso – husćišo abó tola raz – z Wašim hosćom we „Łužicy“ a we Łužicy – abó Wy z mojim!

Přeju Wam hišće raz žohnowane džežto w nowym lěće a wjeselu so Wašeje wotmolwy, prjedy abo pozdžišo, to ničo njewadži.

Z rjanem serbskim postrowom

Waš
JŠkala.

28.

Berlin N. 58
Ahlbeckerstr. 22
11. 1. 1932

Česćeny, luby knježe,

džakuju so Wam za Waše přecelne přeća nowolětne mi a mojej swojbje wuprajene. Ale džakuju so Wam tež za Waše lubje napominace a připóznawace słowa, přetož mam z časami začuće, zo sym tu we dalokim wulkoměsće wot swojich krajanow zabyty a wopušćeny. A štož je hórše: zo wo moje džežto – publicistisko-politiske a wo spisowacelske, basniske – nictó doma wjele njerodži. Može byc, zo je to subjektiwna čućiwość, stopnjowane přez tak dołholětne zdalenje wot wšeho serbskeho žiwjenja; wšak mi přecy hišće po tak dołhich lětach njeje myslička zašla, zo ja poprawym słušam – abo lěpje: bych měł słušec do serbskeho nowinarskeho džežta doma we Łužicy a nic tu w Barlinju. Ale: dyrby so z tym někak wurunać, zo najskerje ženje žane přeměnenje w tutyh poměrach njenastupi; ale lohko to njeje.

Štož nětko moje basniske džežto nastupa, chcu Wam zdžežić, zo mam mnoho započatkow, naćskow, tež někotre dodžežtane wěcy (Sokolske pěsnje⁴⁷), ale zo wšo čaka na dobru, měrnú khwilu dokončenja, dozhdawkowanja. Snano w lěće k tomu dońdu, nadžežjam so toho, hačruniž džzensniše kritiske časy mało wuhladow na to dawaja.

⁴⁷ Hlej přisp. 50.

Wěšće budže Was zajimować, zo so hižo dlěši čas nošu z wotpohladom přeložka Reymontoweho romana „Chłopi“. Sym pólski original dwojcy přečítał a dokelž je z wulkeho džěla w dialektce z „Kongresówki“ spisany, sym sebi němski přeložk (P.v.[d'] Ardeschah, Verlag Diederichs Jena) kupił a nětko hišće raz cyte džěło ćítam.⁴⁸ Zo bych originalej najbližšo ze swojim přeložkom přišoł, wobstaram sebi hišće čěski přeložk a potom sym drje so dosć derje na swoj wotpohlad přihtował. Ale nětko přindže druhe wobmyslenje: ma so we serbskim přeložku tež někajki dialekt (narěč) wužić a kotry?

Mi wšak so zda, zo při blizkosći serbskeje literarneje rěče k serbskej ludowej rěči to trjeba njebudže, bych pak předewšem Waše měnjenje wo tom rady słyšał. Wudaće cyteho džěła myslu sebi w 4 džělach, kaž je tež pólski spisane: Nazyma, Zyma, Nalěčo, Lěčo. Nadžijam so, zo budže tutón sławny roman tež we serbskim ludže namakać wothłós, dokelž je to klassiski roman wjesneho žiwjenja a we najwjacych připadach kaž ze serbskeho žiwjenja runje tak derje wzaty kaž z pólskeho dawneje „Kongresówki“. Džěło wšak dyrbbju sebi na dlejší čas rozdžělić; myslu, zo so mi poradži, kóžde lěto jene počasy wobdžělać a jako knižku wozjewić.

Jeli-zo Was z tym njewobćežuju, chcu Wam přeni wotrězk „Nazymy“ připostać, hdyž budže hotowy a prošu, zo chcyli jón kritiscy přehladać w nastupanju čistosće a razownosće rěče, a tež stila abo lěpje: dikcije. Dokelž sym toho nahlada, zo ma rěc być burska, wjesna, bjez toho zo by měła abo směła być z germanismami přeměšana, njebudže přeložowanje lohka wěc; ale ja nochcu prócy lutować, hdyž so tu wo monumentalne džěło pólskeje literatury – a zdomom swětoweje – jedna.⁴⁹

Štož sobudžěło při „Łužicy“ nastupa dyrbbju z hańbu wuznać, zo sym so jeho w poslednich lětach zdalował, ale nic z wotmyslenjow, skěrje wšak bě wina na tom wuska zaprahnitosć w mojej serbskej džěławosći, wosebje literarneje. Winy su we započatku mojego lista naspomnjene, ale možu Wam wuznać, zo sym je nětko po dwěmaj lětomaj nimale přewinył a zo čuju zaso lóšt k wjetšej, znajmjensha pak tola k starej aktivnosći. Praša so jenož: kak a z čim možu Wašu wuznamnu a wustojnu džěławosć podpjerać? Njeby snano derje było, zo bychmy so raz wšitycy zešli, kiž „Koło serb. spis.“ – w tu khwilu wšak měnje bóle jenož na papjerje tworimy? Njeby spomožne było, raz bilancu našich mocow zestajeć a na zakładze našeho realneho duchowneho zamoženja nowu džěławosć pod Wašim ideowym a faktiskim wjednistwom započec, to rěka: systematisku džěławosć a po wěstym planje? Časy su ćežke, to je wěrnó a zastojnik – priwatny kaž statny – nima so runje najlěpje, starosćow je nadosć, wosebje za kóždeho, kiž ma džěci, z małymi džěćimi małe, z wulkimi wulke starosće. A starosće wo narod njejsu mjeńše ... ale hdy je to za serbski narod hinak było a za jeho prócowarjow? Sym dospoňnje Wašeho měnjenja – a zo sće mi to tak napisał mje pohonuje – zo njechamy a nimamy skoržić, nihdynanihdy zadwělować; dyrbimy wěrić do přichoda!

To su tak moje nowolětne mysle a wothłós Wašeho lubeho dopisa. Sym přeswědčeny, zo moj list pola Was tohorunja namaka wothłós a zo w tutym lěće so něštozkuli radži, štož w poslednich lětach so zeskutknić dało njebě.

⁴⁸ REYMONT, Władysław Stanisław: Die polnischen Bauern. Jena 1923. Krótkej wujimkaj z romana, „Dešč“ a „Žně“, wozjewištej so bjez mjena přeložowarja w SN 93 (27.6.1934) 147 a 93 (4.7.1934) 153. Jurij Młynk připisa přeložk Nowakej-Njechorńskemu.

⁴⁹ Reymont dósta za roman 1924 Nobelowe myto.

Wjeselu so Wašeje wotmłowu, prjedy abó pozdžišo, kaž Wam čas a dobra khwila dowolitej. A hišće raz přeju Wam a Wašej swójbje wšo to, štož we tutech njeměrných a kritiskich časach je k znutřkownemu a zwonkownemu měrej kóždého třěbne, předewšem čělnu a duchownu a dušownu strowosć.

Z najwutrobnjšim serbskim postrowom strowi Was

Waš
JSkala.

29.

Berlin N. 58
Ahlbeckerstr. 22
25.2.1932

Luby přećelo,

sćelu Wam za „Łužicu“ po dołhim wahanju a rozmyslowanju, hač su wěcy khmane – štyri z mojich basni, kotrež wšak su hižo loni nastale, a to hišće we wšelakich časach.⁵⁰ Nimaja potajkim mjez sobu žaneho zwiska, z wuwzaćom sokolskeju basni, kiž staj we khwili wulkeje dušowneje napjatosće nastaloj, hdyž běch so do njezbožowneho lubowanja zanurił ... z dosć tragiskim dozynkom za mnje.

Mnoho wote mnje w khwilu wočakować njesměće; sym na pućowanju do cuzych krajow a morjow mysli a formow a njewěm, hdy so wotam wróću a kak so mi tam lubić budže.

Budžeće we „Łužicy“ na Goetheho spomnić?⁵¹

Lubje strowi Was z přećelskej
serbskej dušu a wutrobu
Waš
Jan Skala.

30.

W Charlottenburgu, 2.7.1933

Jara česćeny, luby knježe,

– su njedobre časy k listowanju, a tola njemóžu hinak, dyrbju na Was z tutymi krótkimi słowami spominać. Smy wšitcy tak zdaleni, nimamy žaneho kontakta mjez sobu, my Serbja w nanuzowanem abo dobrowolnem exilu, dokelž: što smy my zwonka domizny Łužicy?

Kak su Waše wobstejnoscě a wosobinske poměry so we tutech časach wuwile? Što je abó budže z našim měsačnikom „Łužica“?⁵² Što z Wašej strowotu, kotraž ženje njebě

⁵⁰ Jan Skala: Mój Sokoł; Zranjony Sokoł; Horstka džěći; Spi, wšak spi ..., w: Łužica 47 (1932) 2/3, s.9.

⁵¹ Wićaz spisa k stotym posmjertninam nastawk: Basnik Goethe a my łužiscy Serbja, w: Łužica 47 (1932) 4, s.18–20.

⁵² Kónc lěta 1932, po zwrěšćenju Serbskeje banki a po smjerći Muki, woteda zadołžene Smolerjec drustwo „Łužicu“ Kołu serbskich spisowacelow. Změškal, kiž chcyše dalše financielne zawěšćenje časopisa přewzać, přeješe sej změnu w redaktorstwje. Wićaz zložil na to zhromadnje z Janom Symankom srjedź februara 1933 redaktorstwo časopisa.

jara kruta? Wo mni jenož telko: sym tu hišće na swojim starym městnje, so wě, we džěle a nowinarskim skutkowanju jara wobmjezowany, ale tola nic dospołnje bjez nadźije.

Napišće mi, prošu, – a byrnjež jenož z krótka, zo bych wědźał, zo sće hišće žiwy a nadzjomnje strowy.

Dwě najnow. basni⁵³ sćelu sobu jako postrow. ... mam jich wjacy a čuju, zo so hišće někotre přizamknu.

Z najwutrobnišim „Pomhaj Bóh“

Waš

Jan Skala.

31.

K swjedzenej Božeho narodženja a k Nowemu Lětu

sće

najwutrobniše přeća

1934–35

Jan Skala.

32.

Charlottenburg 5,

Lietzensee-Ufer 2

Tel.: J 3 5324

25.4.1935

Knj. prof.

O. Wićazej, red. „Łužicy“

w Stolberku

Wjelečesćeny knježe,

hačruniž po znowawudaću „Łužicy“ žaneho namolwjenja k sobudźěłu njedóstach – najskerje njejsće nikomu žane sćali, dokelž so tajke sobudźěło jako samo wot so zrozumliwe wot kóždoho Serba wočakuje⁵⁴ – pósłach na próstwu knj. dr. Cyža jemu někotre z mojich nowišich pěsni bjezposrědnje, dokelž mje wo nje prošeše. Dokelž pak sym zasadneho měnjenja, zo ma redaktor wšo dóstać, štož ma pod jeho nawjednistwom so wozjewić, sćelu Wam džensa 6 pěsni pod zhromadnym napisom „Róže“. Z tajkeho napisa sćěhuje,

⁵³ SKALA, Jan: Róže, w: Łužica 48 (1935) 5, s. 17. Basni „Róža La Reine“ z datowanjom 20.5.33 a „Róža Elsa Lachman“, datowana z 21.5.33 stej tu sobu wozjewjonej.

⁵⁴ Hinak widźi to w lišće Nowakej-Njechorńskemu 7. februara 1935: „Mje – cyle připódla prajene – knjez prof. W. k sobudźěłu přeprósyl njeje. Zda so, zo wšitycy so boja pod mojim mjenom napisane wěcy wočišćeć. Dalokož so wo moje basniske wupłody jedna, móžu to znjesć, dokelž móžu je sam a bjez censury do swěta pósłać a njechce-li so mi toho, móža tež w mojim kamorčku zamknjene wostać, wšak dyrbi za literarnych historikow a kritikow tež kusk namrěwstwa wostać a dobry korporal so w prawym času stara, zo bychu potomnicy (nječitaj pak „pitomcy“!) tež něšto za džěło měli.“ (SKA N VIII 304). Cyklus „Serbskim mačerjam“ wozjewi 1936, nic pak we Łužicy, ale w nowemberskim čisle měsacneho łopjena „Naša Domo-wina“.

zo wšě 6 tworja cyłk a tuž bych rady widžał, zo bychu so wšě hromadže nadobo w jenym z přichodnych čisłow „Łužicy“ wozjewili, t. r. chceće-li je docyła wozjewić.⁵⁵

Wostudła gripa je zadžěłała, so z Wami jutrownu srjedu w Budyšinje zetkać, štož jara wobžaruju, dokelž je to na dołhi čas přecy jenička składnosć k bjezposrědnej rozmłowje. Nadžijam so, zo Was tute moje – khorowatosće dla tak překrótkke rynčki při dobrej myslu a strowosći nańdu a sćelu Wam wutrobny postrow!

„Zdar!“

Waš podwólny
Jan Skala.

33.

Charlottenburg 5,
Lietzensee-Ufer 2
31. 8. 1935

Wulcy waženy knježe,

džakuju so za list z dnja 27.8. – samo so rozumi, zo so wo naspomnjene wobrazy za „Předženaka“ postaram; snano so mi radži, třebne klišeje hotowe w Berlinje dóstać. Dostanu-li tute klišeje, posćelu je hnydom bjezposrědnje do čišćernje, Wam pak woćahi, zo byšće móhli rozsudzić, kotre maja so w proty cy zwužić.

Jara sym so zwjeselił, zo sym w nastupanju našeho serbskeho posrědkowaceho nadowka mjez Němcami a Polakami z Wami jenajkeho měnjenja. Je to wuznamne kulturne džěto bjez kajkehož-kuli politiskeho zabarbenja, a mam tohodla nadžiju, zo budže Wašemu woprawdže bjezporočnemu a wěcnje připoznaća hódnemu wotpohladej tež ze strony našich němskich sobustacanjow prawje zrozumjene. Sym wot dawna přeswědčeny, zo bychmy my Serbja w mnohim nastupanju swojemu statej a němskemu ludej móhli woprawdzite služby z tym wopokazać, zo bychmy jako posrědkowarjo mjez Němcami a słowjanskimi narodami skutkowali. Ale – bohužel dyrbju wuznać, zo po mojich nazhonjenjach Němcy sami wo tajke posrědkowanje z našej strony njerodža abó znajmjenša hać dotal njerodžachu, zdžěla, dokelž praweho zrozumjenja za to nimaja, z džěla, dokelž tajke skutkowanje – cyle wopačnje – jako politisowanje wobhladuja a na tajke wašnje zhromadnym zajimam škodža. Smy to n. př. při našich kulturnych počahach z čěskim narodom dosć njelubje nazhonili a ja so tomu přejara njeđiwam, hdyž wopomnju, zo samo zdžěłani Serbja, kiž na čole našeje M.S. stejachu, we wšej zjawnosći wo „krajopřehradniskich počahach jednotliwcow“ sebi rěčec zwěrachu, kaž n. př. knjez čestny sobustaw a něhduši předsyda M.S. dr. H.⁵⁶

Tola, njech to je kaž chce: cyle wěsće je Waša koncepcija posrědkowaceho džěta nimo měry zwjeselaca a hišće jónu wuznaju swoje wjeselo na tom – wšak widžu, zo njesteju ze swojimi nahladami wosamočeny a zo smě moja spokojnosć čim wjetša być, hdyž widžu, zo runje Wy te samsne nahlady pěstujete.

Bych Wam rady něšto do protyki napisať, ale k tomu budže drje přepozdže, znajmjenša lětsa a potom tež tohodla, dokelž njebych to khorosće dla hnydom sćinić móhł. Sym so w běhu lěta z džětom přenapinať a hdyž sebi započatk awgusta na prózdniny do Krynicy

⁵⁵ Hlej přisp. 53.

⁵⁶ Přir. Wozjewjenje serbskeho stejnišća Arnošta Hermana, w: SN 92 (21.9.1933) 217.

(w Pólskej)⁵⁷ dojdźdech, počachu so čuwy hóršić a skončnje tak hroznje rebelować, zo dóstach zapalenje čuwow (Neuritis), z kotrymž so nětko tu w Berlinje wokohoběrtluju. Wodajće mi, prošu, tohodla moje njerjane škrabanje; khorosć njeje strašna ale „jenož“ jara bolostna.

Zo Wam z Budyšina „Kw.“ porjadnje njesćelu, jara wobžaruju; skoro so do redakcije wróću, dam Wam jedyn komplet 1935 přisłać – a prošu, zo chcyli to jako snadny dar z mojeje strony přijimać.

Moja žona a ja džakujemoj so za přećelny postrow a přejemoj Wašej swójbje a wosebje Wam, zo by Was tutón list při strowoće a dobrej mysli najšoť.

Waš podwólny
Jan Skala.

34.

Charlottenburg 5,
Lietzensee-Ufer 2
27. 10. 1935

Waženy, drohi knježe,

derje, zo sće mje ze swojej dopisničku na wone klišeje dopomnili: běchu wšak dawno zapakowane, ale njewěm přez kajkeho khorta je so staťo, zo njebuchu wotposłane. Wina je po mojej stronje, dokelž so wo to dale njestarach, hač su klišeje tež woprawdže wotposłane, so na to spuščejo, zo hewak dosć swědomita sekretarka wšo derje wobstara. Wotposłach pak je nětko hnydom w zapisanem pakćiku, tak zo hišće w prawym času, byrnjež tež w poslednim wokomiku, do ćišćerje dońdžěchu. Prošu wo zamolwjenje, zo tutemu zakhomdženju njezadžěťach a zo Wam z tym wěste starosće naćinich.

Wšelakich přiřinow dla bych so rady raz z Wami zetkať; w našim serbskim žiwjenju je runje nětkole tak wjele starosćow, zo je nam woprawdźita a hač najdale sahaca zhromadnosć třěbniša hač hdy prjedy. Naš wulkotny a luby Nedo je khory a kaž so mi zda, ćinja jemu wyšnosće dosć wobćežnosćow a přeškod; njejsym přeswědčeny a nimam zaćišć, zo jeho we wuznamnym džěle „Domowiny“ tak mjenowana „budyška elita“ dosć jara podpjera abo zo jeho docyťa podpjera. W tutych „elitnych“ serbskich woršťach je tak wjele maličkostneho egoisma a tak maťo „fair play“, zo je to wulka narodna hańba. No- chcu w tutym lišće podrobnosće rozpisować; fakt sam wobsteji a Wy byšće móhli přez swoju nahladnosć a wosebje přez swoju autoritu k tomu dopomahać, zo bychy so wšě njestrowe poměry napravili. Snano namaka so k tomu dobra khwila – ale nic w Budyšinje, tam je atmosfera k tomu tak njepřihódna, zo by kóždy pospyť podarmo byť.

Woćakuju z woprawdźitym žedženjom Wašu wotmolwu, přeju, zo by Was mój list při dobrej mysli a strowoće našoť, a postrowjam Was ze serbskim „Zdar“

Waš
Jan Skala.

⁵⁷ Zawěsće Krynica Morska pola Gdańska.

35.

Charlottenburg 5,
Lietzensee-Ufer 2
7. 11. 1935

Drohi knježe,

džakuju so Wam jara za list z dnja 2. 11. a za lube přeprošenje z khartku (5. 11.).

Z Wašeho lista dopóznawam, zo Wy runje tak začuwaće a poměry w B. podobnje posudzujeće, kaž ja. Sym přesvědčeny, zo napjatosć a njedowěra mjez našimi bratrami w B. pokhadža jeničcy – abó tola přewažnje – z wosobinskich a k tomu hišće maličkostnych naležnosćow. A Wy njejsće jenički, kiž pessimistiski a depriměrowany so z B. domoj wróća a skončnje wobžaruje, zo čas, mocy a srědky – z wjetša dosć wobmjelowane – na puć do Budyšina cyle podarmo nałožuje.

Njejsym na komplimenty zwučeny a hidžu je a tohodla tež Wam žaneho nječinu, hdyž cyle wotewriće tu pišu, zo je mje najbóle zwjeseliła Waša pohotowosć k zhromadnej naprawje wonych škodnych poměrow a zo mam zasadženje Wašeje nahladnosće a woprawdźiteje authority za třebne a wažne. Nochcu so tu wo podrobnosćach rozpisać, hdyž budže w najbližšim času składnosć k ertnemu rozpominanju.

Bohužel je nětko mój čas tak rozděleny, zo njebych hinak kaž 20. 11. k Wam přijěć móhł; je to pokutny džeń (Busstag) a bych tu 19. 11. popođnju tak wotjěł, zo bych wječor 18¹² w Stolberku był; srjedu, 20. 11. bych 18⁵⁴ ze Stolberka wotjěł a bych w nocy zaso w Barlinje był, po připadže bych tež hišće mohl štwórtk, 21. 11. rano 8²⁷ wotjěć a bych měł w Kamjenicy 9⁵² přizamknjenje do Berlina.

Nadžijomnje njerozmjetam z tutym wotpohladom Waše dispozicije, štož bych wosebje njerady činił, dziwajo na Waše tak dosć napinace a wuwjazowace zastojske džěłto.

Napišće mi, prošu, hač je móžno, zo tak přijědu, kaž tu naspomnich a přeju Wam „wjele dobreho“

Waš podwólny
Jan Skala.

36.

Charlottenburg, 6. 12. 35

Luby česćeny knježe,

njezazliwajće mi, prošu, přejara, zo hakle džensa Wam pišu, hdyž staj so tola hižom zaso dvě njedzeli mineřej, zo z Wami při bjesadze we Wašim hospodliwym domje w Stolberku sedžach.⁵⁸ Mějće hišće raz mój najwutrobniši dzak za tak přećelne přiwitanje a za wšě te wšak dosć krótkte ale mi tola dosć wažne hodziny, kotrež možach z Wami so rozmłowjeć.

⁵⁸ Přir. list Neda Wićazej 4. 12. 1935, SKA ZM XXXVIII 63 G: „Pisašće mi, zo je Was knj. Skala wopytał. Sym so jeho na dnju koncerta, jako mje wopyta, za zaměrom tuteho wopyta woprašal – a so jara džiwał. Po jeho wuprajenju je Wam referował – a najskerje, kaž wón to rad čini, dosć raznje a drje tež z wosobinskimi wupadami – wo našim kulturnym položanju a spec. wo Maćicy Serbskej. Myslu sebi, zo je Was z tajkim nadpadom khětro zestróžal.“

Předewšëm pak horcy džak tež Wašej česčenej knjeni mandželskej, kotraž widžomnje njeje žaneje prócy lutowała, mi přebywanje pola Was tak nimo měry přijomne sčinić, kaž tež knjeni džowcy za wšě staranje wo hosća.

Na dompuću dyrbjach wšak we Kamjenicy přenocować, dokelž běch knj. drj. Cyžej rozprawu wo procesu mišnj. biskopa⁵⁹ slubił a měješe-li tutu štwórtk rano w prawym času dóstać, dyrbjach ju hišće w nocy po swojich zapiskach spisać a ze spešnym listom wotpostać. Ale, to we žiwjenju nowinarja hinak njebywa, hačruniž běch wěsće rady hišće někotre hodžiny z Wami hromadže pobjesadowať.

Runje tydžen po mojim wopyće pola Was bě nazymski koncert „Domowiny“ w Budyšinje.⁶⁰ Bě jara rjany a je so w kóždym nastupanju derje radžił. Wosebje pak je mje zwjeseliło počesćowanje našeho njesprócného lubeho Nawki, kiž drje tajke zjawne počesćowanje najskerje wočakowať njeje; ale zaslužił je sebi tuteho připóznaća w bohatej měrje a na kóždy pad. Po koncerće mějach tu w Barlinje nadosć powoľanskeho džěła a to bě sobu wina, zo so tak ze swojim listom zakhomdžich.

Nadžijam so, zo jón při dobrej mysli a strowosći dóstanjeće, poručam so Wašej česčenej knjeni mandželskej a knj. džowcy a strowju – zdomom w mjenje mojeje žony – ze serbskim postrowom

Waš podwólny
Jan Skala.

37.

K swjedźenej Božeho narodźenja 1935
a k Nowemu Lětu
sćeće
najwutrobniše přeća

Jan Skala.

⁵⁹ Přir. Proces přećiwo Mišnjanskemu biskopej, w: SN 94 (15.11.1935) 267. Proces přećiwo Pětrej Legge před wosebitej komoru za dewizowe chłostanske naležnosće dla wotpłaćenja požčonki z Holandskeje, kiž po nowym zakonju njebě wjac legalne.

⁶⁰ Přir. KRAWC, Bjarnat: Domowiny nazymski wulki koncert „Serbska wjes spěwa“, w: SN 94 (29.11.1935) 278, přił.: „Złoty ławrjenc, njesprócnemu hłownemu nawjedowarjej a jubilarej Michałej Nawcy po wučerpanju porjada wěnowany, bě derje zasluženy džak jeho spěwarjow.“